

รำลึกพระคุณ

ศาสตราจารย์ ดร. สาโรช บัวศรี
ศาสตราจารย์ ดร. พิทักษ์ รัชชพลเดช

๑๘ กันยายน ๒๕๑๕

เอกสาร มศว

สมาคมศิษย์เก่ามหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

รำลึกพระคุณ ศจ. สาโรช บัวศรี

ศจ. พัทธ์ชัย รักษาพลเดช

คณะผู้จัดทำ

นทศน คุรุการโกวิท

สุเทพ บรรลือสินธุ์

สมศักดิ์ แสนสุข

ถนอม อานามวัฒน์

สุพจน์ โทนวน

สมหวัง เล็กน้อย

บุญเกื้อ คอรรหาเวช

สมาคมศิษย์เก่ามหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ จัดพิมพ์

แบบปก: สีไต้หวัน

พิมพ์ที่ เจริญวิทย์การพิมพ์ ๕๘/๕๔ ตลาดพานถม

บางลำพู กรุงเทพมหานคร โทร. ๒๘๒๑๕๔๔

นายสุรวิทย์ ไชยพงศาวิดี ผู้พิมพ์ผู้โฆษณา ๒๕๑๗

คำนำ

หนังสือเล่มนี้ทำขึ้นเพื่อรำลึกถึงพระคุณของ
ศาสตราจารย์ ดร. ตาโรช บัวศรี อดีตอธิการ
วิทยาลัยวิชาการศึกษา และศาสตราจารย์ ดร. พิทักษ์
รุักษพลเดช อดีตหัวหน้าคณะวิทยาศาสตร์และคณิต
ศาสตร์ วิทยาลัยวิชาการศึกษา ในโอกาสที่ท่านทั้งสอง
ได้รับราชการมาจนครบเกษียณอายุลง ในวันที่
๓๐ กันยายน ๒๕๑๕

ในการจัดทำคณะผู้จัดทำได้พยายามเชิญเพื่อน
ร่วมงาน และศิษย์เก่าของท่านทั้งสอง จากหลายๆ
รุ่นเท่าที่สามารถจะติดต่อได้ ให้ช่วยกันเขียนรำลึก
ถึงพระคุณท่านทั้งสองในแง่มุมต่างๆ กัน เพื่อให้
หนังสือเล่มนี้ เป็นหนังสือรำลึกพระคุณท่านทั้งสอง
ให้สมบูรณ์ที่สุดเท่าที่จะทำได้

ผลงานก็ได้ออกมาในลักษณะที่ท่านได้ถ้อย
ในขณะนั้นแล้ว ถ้าหากมีสิ่งส่งใดบกพร่อง ทาง
คณะผู้จัดทำต้องขอประทานอภัยไว้ ณ ที่นี้ด้วย

คณะผู้จัดทำขอขอบพระคุณท่านผู้เขียนเรื่อง
ลงในหนังสือเล่มนี้ทุกท่านไว้ ณ ที่นี้ด้วย

คณะผู้จัดทำ
๑๘ กันยายน ๒๕๑๓

ศาสตราจารย์ ดร. สาโรช บัวศรี

บิดา ขุนประทุมศิริพันธ์ (เจริญ บัวศรี)

มารดา เปล่ง บัวศรี

เกิด ๑๖ ก.ย. ๒๔๕๕ ต. สันโน อ. เมือง จ. ภูเก็ต
เริ่มเข้ารับราชการชั้นโท ตำแหน่ง อ.จ. ผู้ช่วยโท ร.ร.
เตรียมอุดมศึกษา จุฬาลงกรณ์ฯ ๑ พ.ค. ๒๓ อายุ ๒๓ ปี

การศึกษา

๒๔๖๗ ร.ร. ภูเก็ตวิทยาลัย

๒๔๗๓ ร.ร. แอ่งโกลไชนิส เมืองบึง

๒๔๗๖ ร.ร. ฝึกหัดครูประถม (ชาย)

๒๔๗๘ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

๒๔๘๐ OHIO STATE UNIVERSITY, ได้ M.A.
ในปี ๒๔๘๑ ได้ Ph.D. ในปี ๒๔๘๔

๒๔๘๔ เป็นสมาชิก ฟาย, เดลตา, แคมปา ๑4K

๒๔๘๔ เป็นอาจารย์ผู้ช่วยในมหาวิทยาลัย

OHIO, STATE UNIVERSITY เป็นเวลา
๑ ปีการศึกษา

๒๕๐๖ วิทยาลัยป้องกันราชอาณาจักร สำเร็จการ
ศึกษาตามหลักสูตรสมบูรณ์ของวิทยาลัยป้องกัน
ราชอาณาจักร

ตำแหน่งในการทำงาน

- ๒๕๘๓ อ.จ. ผู้ช่วยโท ร.ร. เทรียมฯ
- ๒๕๘๔ ครูในกรมสามัญศึกษา, ครู ร.ร.ภูเก็ตวิทยาลัย
- ๒๕๘๕ ผู้รับตำแหน่งครูใหญ่โท ร.ร. ภูเก็ตวิทยาลัย
- ๒๕๘๖ ดำรงตำแหน่งครูใหญ่โท ,, ,,
- ๒๕๘๗ ผู้ช่วยอ.จ.ใหญ่ ร.ร.ฝึกหัดครูประถมพระนคร
- ๒๕๙๐ ครูประจำกรม
- ๒๕๙๕ ครูโท ร.ร. ฝึกหัดครูชั้นสูง ถ. ประสานมิตร
- ๒๕๙๖ ผู้อำนวยการ ร.ร. ฝึกหัดครูชั้นสูงฯ กรม
วิสามัญศึกษา
- ๒๕๙๗ รักษาการในตำแหน่งรองอธิการ วศ. และ
รักษาการในตำแหน่งหัวหน้าคณะวิชาการ
ศึกษา วศ.
- ๒๕๐๐ รักษาการในตำแหน่งอธิการและ ศจ. วศ.
- ๒๕๐๓ ดำรงตำแหน่งอธิการและ ศจ. วศ.
- ๒๕๑๒ ดำรงตำแหน่งรองปลัดกระทรวงศึกษาฯ
- ๒๕๑๓ ,, ,, อธิบดีกรมการฝึกหัดครู
- ๒๕๑๗-๑๘ ,, ,, รองปลัดกระทรวงศึกษาธิการ
- ๒๕๑๙ เกษียณอายุราชการ
- ๒๕๑๙ เกษียณอายุราชการ

ศาสตราจารย์ ดร. พิกัดย์ รักษาพลเดช

บ้านเกิด สระบุรี

เกิดเมื่อ ๑๙ มีนาคม ๒๔๕๘

เรียน ชั้นประถม, มัธยม ที่สระบุรี
ม.ศ. ๔ ที่ ร.ร. ปทุมคงคา

๒๔๗๖ สมักรสอบ ม. ๘ ได้จึงไม่ต้องเรียนในชั้นม.๘

๒๔๗๗ เรียนครุวิทยาการที่จุฬาลงกรณ์ฯ ๓ ปี
โดยได้รับทุนของมหาวิทยาลัย แล้วเรียน
ปริญญาโททางวิทยาศาสตร์ที่มหาวิทยาลัยไอโอไอโอ
และปริญญาเอกทางวิทยาศาสตร์การศึกษาที่มหา-
วิทยาลัยนิวยอร์ก

๒๔๘๐ เริ่มทำงานที่ ร.ร. วัดคัมภีร์

๒๔๘๑ ร.ร. เจริญมอญ

๒๔๙๗ รักษาการหัวหน้าคณะวิทยาศาสตร์ วศ.

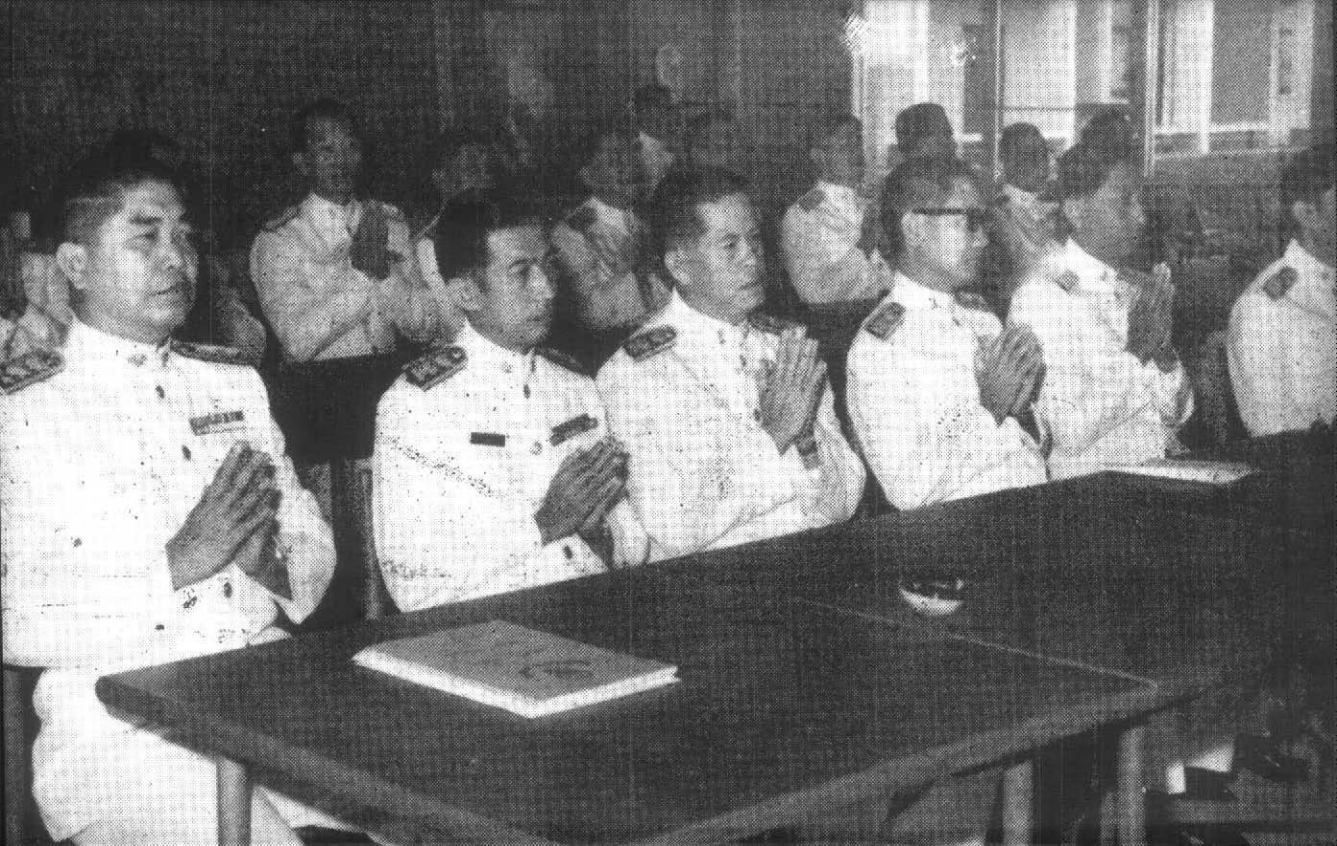
เป็นเวลา ๒๐ ปี ๑ เดือน

เป็นนักศึกษารุ่น วปอ. รุ่น ๑๐

- ๒๕๑๘ กระทรวงศึกษาธิการขอยืมตัวมาทำงานที่
กระทรวง ฯ
- ๒๕๑๙ เกษียณอายุราชการ

ผลงานที่สำคัญ

- เป็นผู้ริเริ่มและร่างโครงการเปิดสอนภาคค่ำใน วศ.
 - ก่อตั้งสหกรณ์การศึกษาจำกัดสินใช้ ประสานมิตร
 - เป็นผู้นำสัมมนาผู้บริหาร รุ่น ๑๕-๑๙ เรื่องการ
ทำงานเป็นหมู่คณะ (Organization Teamwork)
ที่สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์
 - เขียนบทความทางวิทยาศาสตร์สำหรับออกนิตยสาร
วิทยุทุกอาทิตย์ เป็นเวลา ๑๐ ปี จำนวนมากกว่า
๕๐๐ เรื่อง
 - เป็นนายกสมาคมการศึกษาแห่งประเทศไทย ๒ ปี
 - เป็นกรรมการก่อตั้งศูนย์วิทยาศาสตร์ ที่บึง ๖ ปี
 - แต่งตำราเรียนวิทยาศาสตร์ในระดับประถมและ
มัธยมศึกษาจำนวนหลายเล่ม
-

สารบัญ

- คำกล่าวของนายกสมาคมศิษย์เก่า มศว. ๑
- ความทรงจำเกี่ยวกับบ่อธิการและงานของท่าน
 รอย รุจิโรจน์ ๓
- สัมภาษณ์ ดร. ตาโรช บัวศรี ๒๑
- เวลาพิสูจน์คน
 สุนทร พิริยกิจ ๓๒
- ความหลัง
 ทรงศักดิ์ ศรีภาพสินธุ์ ๓๘
- ครูของครู
 ดร. เป็รื่อง กุมุท ๔๕
- ใ้ฉันัด กับ ต็อกเตอร้ตาโรช
 บุญถึง แน่นหนา ๔๘
- ดร. ตาโรชที่ผมรู้จัก (ในอดีต)
 อ.จ.ม. (สามสมัย) ๕๖
- ครูของศิษย์...ศิษย์ของครู
 บรรจง ชูสกุลชาติ ๖๐

- จากอาจารย์ จริญญา มลินทร ๖๕
- ท่านอธิการของเรา
 จริญญา มุ่งการนา ๖๖
- มองหลัง
 รອງ ศจ. สุพจน์ ชะนะมา ๗๐
- จากอาจารย์ สมชัย วุฒติปริษา ๗๔
- แด่ ศจ. ดร. ตาโรช บัวศรี ด้วยดวงใจ
 สมศักดิ์ แสนสุข ๗๘
- แด่ ศจ. ดร. พิทักษ์ รักษาพลเดช ด้วยดวงใจ
 สมศักดิ์ แสนสุข ๘๑
- อาจารย์ ตาโรช บัวศรี ทหาพเจ้าลืมไม่ได้
 ศรีโรจน์ ป่วนะฤทธิ ๘๓
- นิราศตาโรช-พิทักษ์
 จันทร ชุ่มเมืองปัก ๘๕

คำกล่าวของ นายกสมาคมศิษย์เก่า มศว

ท่านอาจารย์สาโรช ท่านอาจารย์พิทักษ์ ที่เคารพรัก
ท่านศิษย์เก่าทั้งหลาย

ในโอกาสที่ท่านอาจารย์สาโรช ท่านอาจารย์
พิทักษ์ อาจารย์ทั้งสองที่เคารพรักของพวกเราชาว
เทาแดง จะเกษียณอายุราชการในสิ้นเดือนกันยายนนี้
สมาคมศิษย์เก่ามหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ได้จัด
งานระลึกถึงพระคุณของท่านอาจารย์ทั้งสองในวันนั้น
ก็เพื่อให้บรรดาศิษย์ของท่านอาจารย์ทั้งสอง ได้มา
ชุมนุมกันแสดงความรำลึกถึงพระคุณของท่านอาจารย์
ที่มีต่อพวกเรา และต่อมหาวิทยาลัย

ท่านอาจารย์ทั้งสองนับว่าเป็นผู้มีบทบาทสำคัญ
ยิ่งต่อมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ และต่อการศึกษา
ของประเทศชาติโดยส่วนรวม

เมื่อปี พ.ศ. ๒๔๙๒ กระทรวงศึกษาธิการได้
เปิดโรงเรียนฝึกหัดครูชั้นสูง ถนนประสานมิตรชั้นที่
ทุ่งบางกะปิ โดยมีวัตถุประสงค์ที่จะฝึกหัดครูประจำ
การที่ร้งาน เพื่อเป็นครูใหญ่ต่อไปในอนาคต และ
ในปลายปี ๒๔๙๕ ท่านอาจารย์ สาโรช บัวศรี ได้
กลับจากต่างประเทศมาประจำอยู่ที่นี้ ท่านได้นำความ
คิดที่เรียกได้ว่า เป็นการปฏิรูปการศึกษาเลยทีเดียว
ท่านได้นำความคิดเสนอต่อผู้ใหญ่ว่า แทนที่จะเตรียม
คนเป็นครูใหญ่ นั้น ควรเปิดสอนให้ถึงปริญญาตรีทาง
การศึกษาเสียเลย ทำนองอาชีพแพทย์ กฎหมาย และ
การปกครอง อาชีพครูจะได้ถึงขั้นเป็นผู้ใช้วิชาชีพชั้น
สูง อย่างอาชีพอื่นๆ ที่กล่าวมาแล้ว

การจะให้ปริญญาตรีของง่าย เพราะจะต้อง
ยกฐานะโรงเรียนฝึกหัดครูชั้นสูง เป็นมหาวิทยาลัย
ต้องตราเป็นพระราชบัญญัติ ท่านอาจารย์สาโรช ท่าน
อาจารย์พิทักษ์ ได้มีบทบาทสำคัญในการร่วมอภิปราย
เกี่ยวกับปัญหาการศึกษาอยู่มากมาย การอภิปรายนับว่า

เป็นเครื่องมืออันสำคัญในการเปลี่ยนแปลงทัศนคติดั้งเดิมของคนทั่วไปได้มาก จนรัฐมนตรีว่าการกระทรวงศึกษาธิการในตอนนั้นคือ พลเอกมังกร พรหมโยธี ได้เสนอร่าง พ.ร.บ. วิทยาลัยวิชาการศึกษา ต่อสภาผู้แทนราษฎร ท่านอาจารย์สาโรชได้เข้าชี้แจง จนเป็นที่ยอมรับในหลักการทั่วไป และในวันที่ ๑๖ กันยายน ๒๔๙๗ ได้มีพระบรมราชโองการโปรดเกล้าโปรดกระหม่อมให้ตราพระราชบัญญัติวิทยาลัยวิชาการศึกษา โรงเรียนฝึกหัดครูชั้นสูงได้รับการยกฐานะเป็นวิทยาลัยวิชาการศึกษา เป็นสถาบันการศึกษาที่ประสพปรีญญาโทและเอก ทำให้อาชีพครูเข้าขั้นผู้ใช้วิชาชีพชั้นสูง นับแต่บัดนั้นเป็นต้นมา

และเป็นที่น่ามหัศจรรย์อีกอย่างหนึ่งก็คือ วันที่ ๑๖ กันยายน นอกจากจะเป็นวันสถาปนาวิทยาลัยวิชาการศึกษาแล้ว ยังเป็นวันเกิดของอาจารย์สาโรชด้วย จะนับว่าวิทยาลัยศึกษากับอาจารย์สาโรชเป็นสหชาติกันก็ได้

สำหรับท่านอาจารย์พิทักษ์นั้น ก็นับได้ว่าเป็น
 ผู้บุกเบิกงานในวิทยาลัยวิชาการศึกษาที่อาจารย์สาโรช
 ค้ำยันหนึ่งมาตั้งแต่ต้น งานชิ้นหนึ่งที่ท่านเริ่มใน
 วิทยาลัยวิชาการศึกษา ก็คือ การเป็นประธานจัดการ
 ศึกษาภาคตอนเย็น การศึกษาภาคตอนเย็นนั้นนับว่า
 เป็นการเปิดโอกาสให้ครูมีความก้าวหน้าได้เป็นอย่างดี
 คีถึง บัณฑิตที่สำเร็จการศึกษาภาคตอนเย็นนี้ก็ได้ไป
 เรียนสำเร็จปริญญาเอกในต่างประเทศ และกลับมา
 เป็นอาจารย์ในมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒใน
 ปัจจุบันก็หลายคน จึงถือได้ว่าเป็นงานเริ่มต้นที่สำคัญ
 ยิ่งประการหนึ่ง ต่อวงการการศึกษาของไทย

วิทยาลัยวิชาการศึกษาได้เจริญก้าวหน้า ขยาย
 สาขาออกไปทั่วประเทศ ก็ด้วยฝีมือของอาจารย์สาโรช
 และอาจารย์พิทักษ์เป็นอันมาก และทำให้สามารถ
 รุกหน้า และได้รับการยกฐานะเป็นมหาวิทยาลัยศรี-
 นครินทรวิโรฒในทุกวันนี้ พวกเราบรรดาศิษย์เก่า
 ทงหลาย นับว่าเป็นหนี้บุญคุณท่านอาจารย์ทั้งสอง

อย่างมหาศาลทีเดียว สมาคมศิษย์เก่ามหาวิทยาลัย
 ศรีนครินทรวิโรฒ จัดงานนี้ด้วยความกตัญญูรู้คุณ
 ในท่านอาจารย์ทั้งสอง มิใช่เฉพาะศิษย์เก่าชาวเทาแดง
 ซึ่งกระจายกันอยู่ทั่วประเทศเกือบสี่หมื่นคนเท่านั้น
 เป็นหนี้พระคุณท่านอาจารย์ทั้งสอง แต่มหาวิทยาลัย
 ศรีนครินทรวิโรฒด้วยที่ท่านทั้งสองเป็นผู้ริเริ่มงานนี้ให้
 ทำให้คนรุ่นหลังได้เสริมงานให้รุดหน้าต่อมา ปัจจุบัน
 มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ มีนิสิตนักศึกษาทุ
 กระดับตั้งแต่ปริญญาตรีถึงปริญญาเอกกว่าสองหมื่นคน
 คณาจารย์กว่าหนึ่งพันคน นับเป็นสถาบันการศึกษา
 ที่มีบทบาทสำคัญยิ่งต่อการศึกษาของชาติ ศิษย์เก่า
 เป็นจำนวนมากที่เป็นผู้บริหารการศึกษาของชาติ ตั้งแต่
 แต่ละระดับรองปลัดกระทรวง อธิบดี รองอธิบดีลงมา
 ในวงการอื่น ๆ ก็มีศิษย์เก่าเป็นผู้บริหารอยู่หลายท่าน
 พระคุณของท่านอาจารย์ทั้งสองมีมากที่สุดพรรณา สมา
 คมศิษย์เก่ามหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ขอเชิญ
 ชวนบรรดาพวกเราชาวเทาแดงทั้งหลาย ได้น้อมจิต
 อธิษฐาน ขออำนาจคุณพระศรีวิฑนตรัย และสิ่งศักดิ์

สิทธิ์ทั้งหลายในสากลโลก ได้ตกลงกันกาลให้ท่านอาจารย์
ผู้มีพระคุณทั้งสอง จึงมีอายุมั่นขวัญเย็นเป็นที่พึ่งของ
ลูกศิษย์ทั้งหลายชั่วนานเท่านานเทอด

ขอขอบพระคุณยิ่ง

ชม ภูมิภาค

“สถาบันการศึกษาใดก็ตาม จะเจริญก้าวหน้า
มากไปกว่าคุณภาพของบุคคลที่ประกอบขึ้นเป็น
สถาบันศึกษานั้น หาได้ไม่”

บุคคลที่ประกอบขึ้นเป็นวิทยาลัยวิชาการศึกษา
ส่วนใหญ่ ก็ได้แก่นิสิต ถ้านิสิตประสงค์จะให้วิทยาลัย
ของเราเจริญก้าวหน้า นิสิตก็ควรจะมีคุณภาพดังต่อไปนี้ :-

๑. มีศีลธรรมความประพฤติและวัฒนธรรม
สูงยิ่ง ประจักษ์เป็นผู้ทรงศีลคนหนึ่ง

๒. มีความรู้ความสามารถและวิทยาการสูง
เยี่ยม จนประจักษ์เป็นนักปราชญ์คนหนึ่ง

ดร. ตาโรช บัวศรี

รอย รุจิโรจน์ เล่าถึง

ความทรงจำเกี่ยวกับอธิการ และงานของท่าน

ข้าพเจ้าเป็นใครไม่จำเป็นที่ท่านจะต้องรู้จัก แต่ขอแนะนำว่าข้าพเจ้าเป็นคนมีอายุมากพอที่จะมีความหลัง แต่ก็ยังไม่แก่เกินที่จะจดจำอะไรไม่ได้....

เมื่อประมาณ ๒๕ ปีมาแล้ว นับว่าเป็นเวลานานพอที่เราอาจจะลืมอดีตได้หลายอย่าง ณ ภายในบริเวณกำแพงรอบของ ร.ร. กสินนอนแห่งหนึ่ง ซึ่งขณะนั้นตัวอาคารรื้อถอนไปหมดสิ้นแล้ว คงเหลือแต่กำแพงให้เห็นความเก่าแก่ครั้งกระโน้นอยู่เท่านั้น แต่ยังมีคนอีกหลายคนยังพอระลึกได้

เข้าวันหนึ่ง นักเรียนรุ่นพี่จับกลุ่มคุยถึงอาจารย์หนุ่มท่านหนึ่ง ซึ่งเพิ่งย้ายมารับหน้าที่ใหม่

ดูเหมือนจะเป็นธรรมดาของโรงเรียนสมัยนั้น ไม่มีการแนะนำให้ นร. ได้รู้จักครูบาอาจารย์ คง

ปล่อยให้ นร. รู้เอาเอง ที่จริงก็เป็นการตีเหมือนกัน
 ทำให้นักเรียนสนใจครูที่เข้ามาใหม่ยิ่งขึ้น ความสนใจ
 ทำให้ นร. จะคอยสืบเสาะเอาว่า ท่านที่เพิ่งมานั้นชื่อ
 อะไร หรือพระนามใด สอนวิชาอะไร แต่งงานแล้ว
 หรือยัง

สำหรับเช้าวันนั้น ได้ยินเสียงเพื่อนรุ่นพี่คุย
 กันว่า อาจารย์ที่มาใหม่นี้ ไม่ใช่ย่อยๆ มิใช่อาจารย์
 ธรรมดา ท่านมาเป็นผู้ช่วยอาจารย์ใหญ่เลยทีเดียว
 เก่งภาษาอังกฤษเป็นยอด ยิ่งกว่านั้นยังสมาร์ทมาก

“เวลาท่านพูดภาษาอังกฤษ ถ้าไม่เห็นตัวก็นึก
 ว่าฝรั่งพูด” นักเรียนคนหนึ่งเอ่ยขึ้น

“เมื่อเช้าวานนี้ ก็ถูกต้อนมาแล้วเรื่องแปล
 อังกฤษ” นักเรียนคนหนึ่งเอ่ยขึ้นเป็นเชิงสนับสนุน
 “ก่อนแปลท่านจะถามศัพท์ที่สำคัญก่อน ก็ถูกถาม
 ถึง ๒ คำ”

“คงตอบได้”

“อะไรได้ พอท่านชี้ขลุ่ยมาให้เรา เหนือไม่รู้มา
 จากไหน? ทั้งๆ ที่ยังเข้าอยู่”

“เฮ้! ก็เห็นนายตอบท่านไป ไม่ถูกต้อง
หรือ?”

“เดา ทังเพ นะซี” เพื่อนอีกคนสอดขึ้น

“คำที่ท่านอ่านว่าเค้ก (CAKE) ก็นึกไปว่า
ขนมแข็ง เพราะเสียงมันใกล้เคียง และที่ท่านอ่านว่าจूस
(JUICE) เสียงมันใกล้เคียงในภาษาแจ็กที่แปลว่าน้ำ ก็นึก
ก็เลยตอบท่านว่าน้ำ”

นักเรียนพากันหัวเราะ

“แล้วท่านชมนายว่าอย่างไรบ้าง”

“ท่านหัวเราะ พร้อมทงผงกศึรชะสองสาม
ครั้งไม่ว่าอะไร พอตีหมดชั่วโมง ตอนเย็นกันไปเปิด
ดิกดู ปรากฏว่าใกล้เคียง ผิดแต่ว่า CAKE มันเป็น
ขนมฝรั่ง ไม่ใช่ขนมแจ็กไหว้จ้าว ส่วน JUICE นั้น
มันเป็นน้ำผลไม้”

“โชคดีนะ ระวังช่วยไว้” เสียงใครสอดขึ้น
มาอีกคนหนึ่ง

เมื่อว่างจากเวลาเรียน เด็กนักเรียนมักพากัน
มาจับกลุ่มคุยถึงผู้ช่วยอาจารย์ใหญ่คนใหม่กันเสมอ

เอกสาร มศว

จะมีนักเรียนพวกหนึ่งทีกล้าแอบไปถามอาจารย์อื่น ๆ ว่าผู้ช่วยอาจารย์ใหญ่ท่านนี้คือใคร ชื่ออะไร? มาจากไหน

เด็กคนหนึ่งพอทราบชื่อท่านเท่านั้น ก็รีบมาบอก ไม่ซ้ำชื่อของท่านก็แพร่เป็นที่รู้จักกันทั่วไป

“สาโรช”

“อาจารย์สาโรช”

“ท่านเคยเป็นศิษย์เก่า ร.ร. เราด้วย สมัยนักเรียนสวมหมวกฟาง ใส่เสื้อราชปะแตน” เด็กคนหนึ่งแอบไปสื้อข่าวมา แล้วรายงานให้เพื่อนฟัง

“เรียนเก่งทุกอย่าง แม้แต่ภาษาไทยของคุณหลวง...ซึ่งไม่เคยให้คะแนนเด็กเกิน ๖๐% ท่านยังต้องให้ถึง ๙๐%”

“คณิตศาสตร์ก็ยอด” นักเรียนพวกทำหน้าที่ข่าวกรอง พวกนี้รายงานผิดบ้าง ถูกบ้าง ไม่มีใครรับประกัน

ความเก่งในวิชาของท่านเป็นที่เลื่องลือ ท่านรับหน้าที่เป็นผู้ช่วยอาจารย์ใหญ่อยู่ไม่นานนัก ท่านสามารถสอบชิงทุนไปเรียนต่อต่างประเทศ

ยังมีทันทีที่นักเรียนจะเบือนตัวท่าน ท่านก็จะจากไป นักเรียนทุกคนต่างก็พากันเศร้าใจ พอทราบวันท่านจะเดินทางออกจากดอนเมือง เพื่อไปศึกษาต่อยังสหรัฐอเมริกา นักเรียนเป็นอันมากพากันไปส่ง โดยไม่ต้องมีใครบอก ทุกคนขึ้นรถรางมาลงที่หัวลำโพง แล้วขึ้นรถเมล์จากหัวลำโพงมาดอนเมือง

มาถึงสนามบินดอนเมือง สมัยที่ยังไม่เป็นท่าอากาศยานดอนเมือง นักเรียนพากันตามหาท่าน ๑๑.๐๐ น. ซึ่งเป็นกำหนดเครื่องบินจะออก ท่านยังไม่ปรากฏตัว มีนักเรียนคนหนึ่งเข้าไปถามทหารอากาศที่ทำหน้าที่อยู่ชั้นสองของสนามบิน นายทหารบอกว่าเครื่องบินลำนั้น DELAY

พวกเราได้ยิน DELAY เป็นครั้งแรกในชีวิต ถึงแม้ไม่ทราบว่ามันแปลว่าอะไร ก็คงเดาคำแปลถูกนับประสาอะไร CAKE และ JUICE ซึ่งเป็นคำยากแสนยากยังเดาได้ นี่เหตุการณ์แวกล้อมเช่นนี้ ไฉนจะเดาไม่ได้

นายทหารผู้หนึ่งบอกว่า เรือบินจะออกวันไหน
ยังไม่ทราบได้ เพราะว่าเพิ่งเลิกสงครามใหม่ๆ การ
เดินทางไม่แน่ จากนั้นพวกเราต่างก็หันหน้าละห้อยกลับไป

อีกหลายปีต่อมา ประมาณ พ.ศ. ๒๔๙๑-๙๒
ร.ร. ผักไห้ครูชั้นสูง กำลังก่อสร้างชั้นที่ทุ่งบางกะปิ
และได้รับนักเรียนบ้างแล้ว ในขณะที่นั้นคุณหลวง
สวัสดิสารศาสตร์พุทธิ เป็นผู้อำนวยการ ท่านผู้อำนวยการ
การได้พยายามอธิบายถึงหลักการ และรวมการอบรม
ตามแนวความคิดของท่าน เพื่อผลิตครูที่ดีออกไปทำ
งาน รวมตลอดถึงการเข้าดูอาคารสถานที่ต่างๆ ใน
คณะของผู้เข้าชมนั้นมีอาจารย์สาวสวยท่านหนึ่ง เห็น
บ้านพักของท่านผู้อำนวยการตั้งอยู่ริมคลองแสนแสบ
จึงอุทานว่า ทำไมจะได้อยู่บ้านหลังนี้บ้าง เสียงที่ท่าน
อุทานออกมาเช่นนั้น ประหนึ่งเสียงของเจ้าหญิงในเทพ
นิยาย

อีกไม่นานนัก ผู้ช่วยอาจารย์ใหญ่ของพวกเรา
ท่านสำเร็จปริญญาเอก Ph.D จากสหรัฐอเมริกา และ
ได้มาประจำอยู่ ร.ร. ผักไห้ครูชั้นสูง ณ ทุ่งบางกะปินี้

1. 2. 3.

10. 11. 12.

The international design yearbook 1996 /
Mellini, Alessandro / Laurence King / 1996

Asia L

201996

คนทั่วไปชอบเรียกท่านว่า “ดร. สาโรช” แต่ก็ยังมีอีกหลายคนทีป่ล่อยไ้ อ่านว่า “ดอน สาโรช” ฟังดูก็เหมือนกับชื่อของบรรดาศักดิ์อะไรสักอย่างหนึ่ง

เห็นควรจะบันทึกไว้ว่า ในระยะสิบปีก่อนพุทธศตวรรษที่ ๒๕ จะผ่านพ้นไปนั้นประเทศไทยได้มีการปฏิรูปทางการศึกษาอย่างใหญ่หลวงอีกครั้งหนึ่ง การปฏิรูปนั้นมีเช่นใด จะได้กล่าวต่อไป

หากเรามาพิจารณาตามประวัติการศึกษาของชาติไทยแล้ว เราได้มีการปฏิรูปทางการศึกษาหลายครั้ง ครั้งแรกเมื่อประมาณ ๗๐๐ ปีมาแล้ว ในรัชสมัยของพ่อขุนรามคำแหงฯ พระองค์ได้ทรงประดิษฐ์ลายสือไทยขึ้น นับว่าเป็นรากฐานสำคัญในความดำรงความเป็นชาติไทย ในสมัยกรุงศรีอยุธยาได้มีการปฏิรูปใหญ่อีกครั้งหนึ่ง คือในรัชสมัยของสมเด็จพระนารายณ์มหาราช เป็นสมัยที่ฝรั่งตะวันตก ได้เข้ามาเผยแพร่คริสต์ศาสนา และตั้ง ร.ร. สอน เพื่อเตรียมผู้คนในคริสต์ศาสนาให้เป็นคริสตศาสนิกชนที่ดี สมเด็จพระนารายณ์มหาราช ได้ทรงพยายามปรับปรุงทาง ร.ร

ไทย เพื่อให้ทันต่อเหตุการณ์ มิฉะนั้นคนไทยอาจถูก
ชักจูงเป็นเข้ารีตหมด ตำราเรียนภาษาไทยที่มีชื่อเสียง
จินตคามณีจึงได้เกิดขึ้น

ในกรุงรัตนโกสินทร์ รัชสมัยของพระปิย-
มหาราช (ร. ๕) เป็นสมัยล่าเมืองขึ้นของฝรั่งเศสวัน
ตก พระองค์ท่านได้ปฏิรูปทางการศึกษาและราชการ
อื่นๆ ขนานใหญ่และหลายด้าน (มิฉะนั้นเราอาจถูก
ล่าอย่างเพื่อนบ้าน) ได้มีการตั้ง ร.ร. ฝึกหัดครู ซึ่งใน
สมัยนั้นเรียกร.ร. ฝึกหัดครูอาจารย์ และตั้งกระทรวง
ศึกษาธิการ เป็นต้น

เมื่อมี ร.ร. สำหรับฝึกหัดอาจารย์ขึ้น ครูกลายเป็น
เป็นอาชีพ มีเงินเดือนประจำ ผิดกว่าครูแต่เก่าก่อน
ซึ่งเป็นผู้สอนให้เปล่า ศิษย์มีหน้าที่อุทิศแรงกาย ช่วย
แรงงาน เพื่อการดำรงชีพของครูเท่านั้น

ในบรรดาอาชีพต่างๆ ในครั้งนั้น นอกจาก
ครูจะมี ร.ร. แล้ว ยังมี ร.ร. แพทย์ ร.ร. กฎหมาย
ร.ร. นักปกครอง เป็นต้น โรงเรียนเหล่านี้เจริญรุ่ง
เรืองมาพร้อมๆ กับ ร.ร. ฝึกหัดอาจารย์ ต่อมาในสมัย

รัชกาลพระมหาธีรราชเจ้า (ร. ๖) มี ร.ร. หลายโรง
ได้ยกฐานะเป็นมหาวิทยาลัย ยกเว้น ร.ร. ฝึกหัดครู
ยังเป็น ร.ร. อยู่ตามเดิม

ในระหว่างสงครามโลกครั้งที่สอง อาชีพครู
ยิ่งตกต่ำลง ข้าวของแพง ขาดเครื่องอุปโภคบริโภค
ในแม่น้ำคูคลองใช้แต่เรือจ้างคนแจว ครูเป็นอันมาก
ยากจนลง บางคนถึงกับกล่าวว่า อาชีพครูเป็นอาชีพ
เรือจ้าง ได้แต่ส่งผู้อื่นให้ข้ามปากไปพบความรุ่งเรือง
ครูก็ยังคงเป็นคนแจวเรือจ้างอยู่ตามเดิม สงครามเลิกแล้ว
แม่น้ำลำคลองมีรถยนต์เข้ามาแทนเรือจ้างบ้างแล้ว
คนก็ยังเปรียบครูเป็นเรือจ้างอยู่ตามเดิม

ประมาณปี ๒๔๙๐ - ๙๖ กรมวิสามัญศึกษา
ต้องการจะฝึกหัดครูประจำการที่รักงาน เพื่อเป็นครู
ใหญ่ต่อไปในอนาคต และจะใช้ ร.ร. ฝึกหัดครูชั้นสูง
เป็นที่ให้การศึกษา

ประจวบกับในระยเวลานั้น ดร. สาโรช ผู้ช่วย
อาจารย์ใหญ่ของพวกเรา ได้มาประจำอยู่ที่ ร.ร. ฝึก
หัดครูชั้นสูงแล้ว ท่านได้นำความอันนี้เสนอต่อผู้ใหญ่

ว่า แทนที่จะเตรียมคนเป็นครูใหญ่ขึ้น ควรเปิดสอนให้ถึงปริญญาตรีทางการศึกษาเสียเลย ทำนองอาชีพแพทย์, กฎหมาย, และการปกครอง อาชีพครูจะได้ถึงขั้นเป็นผู้ใช้วิชาชีพชั้นสูง (PROFESSIONAL) อย่างอาชีพอื่น ๆ ที่กล่าวมาแล้ว

การจะให้ปริญญาวิชาชีพของง่าย เพราะจะต้องยกฐานะ ร.ร. ฝึกหัดครูชั้นสูงเป็นมหาวิทยาลัย ต้องตราเป็นพระราชบัญญัติ

คงได้กล่าวแล้วแต่ต้นว่า ระยะเวลา ๑๐ ปีก่อนที่ ๒๕ พุทธศตวรรษจะผ่านไป ได้มีการปฏิรูปทางการศึกษาครั้งใหญ่อีกครั้งหนึ่ง ในประวัติศาสตร์ทางการศึกษาของชาติไทย และนับเป็นการปฏิรูปทางการศึกษาครั้งแรก ภายใต้ระบอบประชาธิปไตย กล่าวคือ ได้มีพระบรมราชโองการโปรดเกล้าโปรดกระหม่อมให้ตราพระราชบัญญัติวิทยาลัยวิชาการศึกษาขึ้น เมื่อวันที่ ๑๖ กันยายน ๒๔๙๗ วิทยาลัยนี้เป็นสถาบันทางการศึกษา ที่ให้ปริญญาตรี, โทและเอก

ดร. สโรช ได้เข้าไปชี้แจงต่อเจ้าหน้าที่ต่างๆ หลายระดับ หลายชั้น จนเป็นที่ยอมรับในหลักการทั่วไป ท่านผู้ใหญ่ในฝ่ายต่างๆ ได้สนับสนุนโดยทั่วหน้า

สภาผู้แทนได้มีการแปรญัตติ พ.ร.บ. วิทยาลัยวิชาการศึกษาอันมากมาย มีผู้แทนท่านหนึ่งอภิปรายว่า วิทยาลัยวิชาการศึกษาจะตั้งไปทำอะไรขอให้ตั้งเป็นมหาวิทยาลัยเสียเลย และให้ชื่อว่ามหาวิทยาลัยรามคำแหงมหาวิทยาลัยเสียเลย แต่เป็นที่น่าเสียดาย ไม่มีคนสนใจคำของผู้แทนราษฎรผู้ทรงเกียรตินี้

ในที่สุด ได้มีพระบรมราชโองการโปรดเกล้าฯ ให้ตรา พ.ร.บ. วิทยาลัยวิชาการศึกษา ตามที่ได้กล่าวมาแล้วนั้น

นับแต่วันที่ ๑๖ กันยายน พ.ศ. ๒๔๙๗ เป็นต้นมา สถาบันชั้นสูงในทางอาชีพของครูได้อุบัติขึ้นแล้ว ในประวัติศาสตร์การศึกษาของชาติไทย ผู้บุกเบิกครั้งแรกสมควรจะได้รับเกียรติยิ่ง คือ ดร. สโรช ผนวกรัฐมนตรีว่าการกระทรวงศึกษาธิการในสมัยนั้น และ

บุคคลอื่นอีกเป็นอันมากที่มีอาจจะออกชื่อได้หมด ณ
ที่นี้

วิทยาลัยวิชาการศึกษา เทียบโตมาจากโรงเรียน
ฝึกหัดครูชั้นสูง แห่งทุ่งบางกระบือ ริมคลองแสนแสบ
สถาบันแห่งนี้อุบัติขึ้นจากแรงใจของท่านผู้มีคุณต่าง ๆ
รวมทั้งแรงใจของนักเรียนที่เล่าเรียนอยู่ในขณะนั้น
ด้วย วิทยาลัยวิชาการศึกษาจึงเป็นแหล่งรวมแห่งพลัง
ทางจิต จึงมีความศักดิ์สิทธิ์ หากใครเข้ามาในบริเวณ
วิทยาลัยนั้น และตั้งใจปรารถนาแต่ในสิ่งดีงามแล้ว
มักจะพบความสัมฤทธิ์ผลเสมอ ดังตัวอย่างอาจารย์
สาวท่านนั้น ท่านได้สมรสกับ ดร. สาโรช เมื่อ ดร.
สาโรชได้เป็นอธิการวิทยาลัยพักหนึ่ง ท่านจึงได้ย้าย
มาอยู่ที่บ้านหลังนั้น คิดแล้วก็เหมือนฝัน ใครยังไม่ได้
อธิษฐานสิ่งใด ถ้ามีโอกาสเข้ามาในวิทยาลัยแล้วลอง
อธิษฐานดูบ้าง

ณ ที่นี้ควรบันทึกไว้ด้วยว่า เป็นที่น่ามหัศจรรย์
อะไรเช่นนั้น วันที่ ๑๖ กันยายน นอกจากเป็นวัน

๒๐

สถาปนาของวิทยาลัยวิชาการศึกษาแล้ว ยังเป็นวันเกิด
ของ ดร. สโรชด้วย นับว่าวิทยาลัยวิชาการศึกษากับ
ท่านนั้นเป็นสหชาติกันโดยแท้

ที่เล่ามานี้ เป็นเพียงบทย่อเท่าที่นึกได้ในยาม
อากาศอบอ้าว ก่อนที่ฝนจะตก

สวัสดิ์

(คัดมาจากรวสาร "การศึกษา" ปีที่ ๓ ฉบับที่ ๕ กันยายน ๒๕๑๑
หน้า ๘-๑๓)

สัมภาษณ์ ดร. สาโรช บัวศรี

ณ กระทรวงศึกษาธิการ

โดยบุญเกิด กอรรหาเวช เมื่อวันที่ ๒ กันยายน ๒๕๑๕

ถาม : การริเริ่มก่อตั้งวิทยาลัยวิชาการศึกษาชั้น ท่านอาจารย์มีแรงคลใจอันใด และมีปัญหาอุปสรรคมากน้อยเพียงใดครับ

ดร. สาโรช : ตอนนั้นตั้งแต่เรียนอยู่ที่ต่างประเทศก็มีความคิดที่ว่า อยากจะยกฐานะอาชีวะครูในเมืองไทยเรา ให้ได้เรียนถึงขั้นปริญญา ในระยะนั้นคนที่เรียนสายครูโดยตรงนั้นก็เรียนได้แค่ ป.ม. ส่วนทางมหาวิทยาลัยคนก็ไปเรียนทางอักษรศาสตร์ วิทยาศาสตร์บ้าง และมาเรียนทางวิชาครู ๑ ปีเท่านั้นเอง ความคิดที่ว่าคนที่เรียนทางสายครูโดยตรงเป็นการศึกษาในระดับมหาวิทยาลัยนั้นยังไม่มี ในต่างประเทศเขามีกันทั่วไป ฉะนั้นผมจึงรู้สึกว่ามีเมืองไทยเราควรมีบ้าง เพื่อว่า

จะได้ยกฐานะครูเรา เพราะว่าตัวตอนนั้นต่ำต้อยเหลือเกิน คนหนีอาชีพครูทั้งนั้น ก็มีความเร่าร้อนใจอยู่เป็นพันฐาน เมื่อกลับมาถึงเมืองไทยก็มีโอกาสดี ถ้าไม่มีโอกาสดีก็คงจะไม่ได้ทำงาน ตอนนั้นกระทรวงศึกษาธิการมีความคิดที่ว่าอยากจะขยายการฝึกหัดครู เพราะตอนนั้นมีครูไม่พอ ตอนนั้นจะขยายการศึกษาไม่มีครูก็ขยายไม่ได้ เพราะฉะนั้นโดยเฉพาะอย่างยิ่งท่านปลัดกระทรวงศึกษาธิการในระยณะนั้นคือ ม.ถ. ปิ่น มาลากุล ก็เรียกประชุมผู้ซึ่งมีความสนใจในการศึกษาทางกระทรวงศึกษาธิการบ้าง หรือทาง ร.ร. ฝึกหัดครูชั้นสูง ประสานมิตรบ้าง ตอนนั้นไปปรึกษากันว่าจะทำอย่างไรดี ผมได้รับเชิญไปจากโรงเรียนฝึกหัดครูชั้นสูง ประสานมิตรเพื่อปรึกษาเรื่องนี้ เมื่อปรึกษาทราบปัญหากันแล้ว ผมก็รู้สึกว่าเป็นโอกาสดีที่จะได้ช่วยเพื่อนครูทั้งหลาย ก็เสนอต่อที่ประชุมว่าถ้ากระทรวงศึกษาธิการมีน้ำใจอยากจะขยายการศึกษาแต่ก็ไม่มีครูแล้วครูก็ไม่อยากจะเรียน ครูเขาไปเป็นอาชีพอื่นเช่นนี้ ก็ควรที่จะได้ขยายการศึกษา ซึ่งเรียนแค่ ป.ม. ให้

ถึงขั้นปริญญาตรี เป็นการยกระดับอาชีพครูเป็นชั้น Professional เป็นครั้งแรกในประวัติศาสตร์ของการศึกษาไทย ที่ประชุมก็ตกลง โดยเฉพาะอย่างยิ่งท่าน ปลัดกระทรวง ตอนนั้นท่านอาจารย์ ม.ล.ปิ่น มาลากุล ท่านเป็นอาจารย์ของผมนเองก็รับหลักการ เมื่อรับหลักการแล้วท่านก็นำมาเสนอรัฐมนตรีกระทรวงศึกษาธิการในสมัยนั้น ซึ่งท่านก็เห็นด้วย เมื่อเห็นด้วยแล้ว ท่านก็มอบให้ผมไปดำเนินการในรายละเอียด เพราะ ว่าตอนนั้นท่านก็เป็นประธานกรรมการโรงเรียนฝึกหัดครูชั้นสูงอยู่ด้วย และท่านก็เป็นอธิบดีกรมวิสามัญ ก็มอบให้ผมไปจัดการเกี่ยวกับเรื่องรายละเอียด ผมก็ตีใจที่เรียนมาจะได้ใช้ประโยชน์โดยด่วน ผมก็จัดทำโครงการเขียนหลักสูตรขึ้นมาโดยด่วน อีก ๒ ปีต่อจาก ป.ม. แล้วก็หาเพื่อนฝูงที่เรียนมารุ่นเดียวกันเข้ามาเริ่มงานนี้ ซึ่งทางกระทรวงศึกษาธิการตอนนั้นก็ ออกคำสั่งตั้งให้เป็นวิทยาลัยวิชาการศึกษาขึ้นมา และได้เสนอชื่อว่าจะเรียกว่าอะไร เสนอตราจะใช้กันอย่างไร เสนอเสอครูย เสนอหลักสูตร เสนอวิธีการ

สอน เสนอว่าควรจะมีหอสมุดขึ้นมาก่อน เสนอว่า
 ควรจะมีนายทะเบียนขึ้นมา เพราะนายทะเบียนตอน
 นั้นไม่มี เสนอสิ่งต่างๆ เหล่านี้ต่อคณะกรรมการ ซึ่ง
 ท่านผู้ใหญ่ตอนนั้นเป็นคนที่มีความเข้าใจกว้างขวางทั้งสน
 ได้เห็นแก่การฝึกหัดครูก็อนุมัติให้ผมจัดการทั้งสน
 ตอนนั้นหลักสูตรก็แบ่งเป็น สาขาประถม สวชามัธยม
 สาขาอาชีพ สาขาบริหารการศึกษา เกี่ยวกับการบริหาร
 การศึกษานี้สำคัญมาก ก็คิดกันว่าคนอยู่เฉยๆ จะมา
 บริหารการศึกษานั้น มันคนละเรื่องคงบริหารไม่ได้
 เพราะฉะนั้นเมื่อได้ ป.ม. แล้ว สอนมาสามปีก็พอจะ
 รู้ว่าการสอนเป็นอย่างไร ก็มาเรียนทางด้านบริหาร
 ก็ได้กับบริหารมาพอสมควร แต่ในระดับปริญญาตรี
 ตามฐานะของประเทศ แต่ที่จริงเรียนบริหารควรจะ
 เป็นในระดับปริญญาโท แต่ประเทศเราขาดคนมาก
 ก็เอาในระดับปริญญาตรี นี่เป็นการเริ่มแรก

อุปสรรคต่างๆ เช่น การที่จะตั้งออก พ.ร.บ.
 ให้ปริญญา ... ที่มหาวิทยาลัยจะมาให้ปริญญาคนตอนนั้น
 ไม่เข้าใจเด็ดขาด เมื่อทางกรมกระทรวงวัง พ.ร.บ.

วิทยาลัยวิชาการศึกษาขึ้นมาแล้ว ซึ่งผมก็มีส่วนให้ความคิดเห็น ตอนแรกต้องไปชี้แจงพรรคมนังคศิลา ซึ่งตอนนั้นเป็นพรรคของรัฐบาล เพื่อให้ทางรัฐบาลรู้เรื่องเสียก่อนว่า ที่ว่าเป็นวิทยาลัยแล้วจะให้ปริญญาในประเทศไม่มีเป็นของใหม่ ก็ต้องไปชี้แจง ผมได้รับหน้าที่ไปชี้แจง ผู้ซึ่งเป็นประธานที่ประชุมของพรรคคือ พลเอกหลวงพรหมโยธี ซึ่งท่านเป็นรัฐมนตรีกระทรวงศึกษาธิการอยู่ด้วยเป็นคนซึ่งลูกพรรคทั้งหลายเกรงใจอยู่เพราะเป็นผู้ใหญ่ เป็นแม่ทัพไปรบชนะอินโดจีน ในที่ประชุมก็ตกลง เมื่อผ่านต้องชี้แจงกันมากมายว่าทำไมวิทยาลัยให้ดีกว่าได้ ในที่สุดก็ตกลง ท่านประธานของที่ประชุมมีอิทธิพลมาก มีหลายเหตุผล ก็โชคดีมาก ในที่สุดพรรคก็เสนอรัฐบาล รัฐบาลก็เสนอสภาผู้แทนราษฎร ในที่สุดก็ผ่านเพราะพรรครัฐบาลมีเสียงข้างมาก

พอเริ่มสอนผมก็สอน ใจผมก็กลัวพอผลิตลูกศิษย์ออกมารุ่น ๑ รุ่น ๒ ได้ปริญญาการศึกษาบัณฑิตออกมาแล้ว ถ้าเผื่อคุณภาพสู้เขาไม่ได้เราแย่เลย เรา

จะขายหน้ามาก รุ่นที่ ๑ ก็มี ดร. สุภรณ์ อ.จ. บุญถึง
 อ.จ. สำรวด อ.จ. เกียรติ เราก็สอนมาด้วยตัวเอง
 ใจไม่ค่อยดี ต่อมาในรุ่นที่ ๓ ตอนนั้น ก.พ. ก็มีทุน
 ให้ไปเรียนนอกไปเรียนการเป็นครูทางการศึกษา จาก
 มหาวิทยาลัยต่าง ๆ ก็แข่งขันกัน ผู้สำเร็จจากประสา
 นมิตรหลายคนรุ่น ๒ หรือรุ่น ๓ ก็ไปสมัครสอบเป็น
 ครั้งแรกที่สมัครกับเขามืออยู่สามทุน ก็ปรากฏว่าประ
 สาณมิตรได้หมดทั้งสามทุน ดร. อุดม อาจารย์จรัส
 บัทมคิดกตัญญูเป็นผู้แทนราษฎร คุณเกษม ผู้อำนวยการ
 การกงคลังเตี้ยวนี ทำให้เราดีใจเหลือเกินไม่กลัวแล้ว
 เราก็เชิญไปเลี้ยงที่เอราวัน ฉลองใหญ่

เกี่ยวกับเงินเดือน ตีกรี อ.บ. ป.ม. ได้ ๑๕๐
 บาท หรือว่า วท.บ. และ ป.ม. ก็ได้ ๑๕๐ บาท เรา
 ต่อไปนี้ กศ.บ., ป.ม. จะได้ก็บาทก็ไปชี้แจงที่ ก.พ.
 ผมไปกับเลขาธิการกรมสามัญ อาจารย์สมัยส์วาท พงษ์
 ทัด ๒ คน ไปชี้แจงกับกรรมการแทบตาย เพราะเขา
 ไม่เข้าใจว่าวิทยาลัยจะให้ปริญญา จะมาเอาเงินเดือนสูง
 เท่ากับมหาวิทยาลัย ใครจะเป็นผู้สอน เราก็พยายามชี้

แจ่ง ผมก็บอกว่าผมสอนและอาจารย์ตอนนั้นฝ่ายการศึกษาผู้ยิ่งใหญ่ทั้งสามก็มี อาจารย์จันทนา อาจารย์อัมพา อาจารย์ศีลา ฝ่ายภาษาไทยก็ อาจารย์สมปอง อาจารย์ระวี อาจารย์เกยูร อาจารย์หม่อม ๆ อาจารย์สวัสดิ์ มากมาย ฯลฯ ช่วยกันอย่างเต็มที่ ตอนนั้นอายุก็ไม่มากนัก เริ่มงานก็เป็นคนหนุ่ม ๆ คนก็คอยดูว่าคนหนุ่มจะทำอย่างไร แต่ท่านผู้ใหญ่ก็ไว้ใจ ตอนนั้น ม.ล. ปิ่น เห็นว่าลูกศิษย์มีน้ำใจเห็นว่าจะทำงานก็ให้ทำ เราก็เอาระบบใหม่เข้ามาเป็นครั้งแรก เอาระบบหน่วยกิตเข้ามาใช้เป็นครั้งแรกในประเทศไทย ต้องบัญญัติคำว่า “หน่วยกิต” ต้องบัญญัติศัพท์ขึ้นมาใช้กันมากมาย เช่นคำว่า “สัมมนา” “ประสบการณ์” บัญญัติครั้งแรกก็ติดอยู่ ผู้ใหญ่บางท่านว่าฝึกหลักภาษา เริ่มภาษา เริ่มหลักสูตร เริ่มวิธีทุกอย่าง เอาขึ้นมาสอนและอบรมเต็มที่ ไปตามรุ่น ๑ รุ่น ๒ รุ่น ๓ พวกนี้เขาก็สนใจในเรื่องการอบรมเป็นอย่างยิ่ง ตอนนั้นได้กำหนดความมุ่งหมายให้เลยว่า พวกเราจะต้องเป็นนักปราชญ์ใครจะมาดูถูกว่าความรู้อ่อนแอไม่

ได้ ต้องเยี่ยมเพราะว่าอาจารย์เยี่ยมทุกคน เพราะฉะนั้นลูกศิษย์ต้องเยี่ยมทุกคน พวกเราต้องมีความประพฤติดีประดุจผู้ทรงศีลคนหนึ่ง ทุกคนรุ่นนั้นแคว้งทั้งนั้น ทำมาได้ ๒-๓ ปี ความที่จะก้าวไปนั้นไม่เร็วนัก วิทยาลัยเล็กมีนิสิต ๒๐๐-๓๐๐ คนเพียงหยิบมือเดียว ก็พอดีตอนนั้นทางฝ่าย ยูซุอุม มีความประสงค์ที่จะช่วยการศึกษาของไทยเขาก็มาสำรวจดู สถานศึกษาต่างๆ ในประเทศไทยซึ่งให้ปริญญา ว่าเขาควรจะให้ความช่วยเหลือที่ไทย เราก็ชี้แจงวิธีการต่างๆ ว่า อาชีพครูเพิ่งจะยกฐานะได้ ๒-๓ ปี กำลังก็จำกัด กำลังเงิน กำลังคน กำลังอุปกรณ์ มีจำกัดไม่รู้จะไปไหวหรือไม่ไหว ถ้าเผื่อการฝึกหัดครูตีมันเกิดผลชั่วชั้นอนทวิคุณ Multiple effect หมายความว่าผลิตบัณฑิตชั้นเยี่ยมคนหนึ่ง บัณฑิตก็จะมีลูกศิษย์อีก ๓๐ คน เพราะฉะนั้นมันก็จะทวีคูณขึ้นไปเรื่อยๆ ตอนนั้นบัณฑิตทางการศึกษาไม่มีเลย ประเทศไทยเราตอนนั้นแย่มาก ทางยูซุอุมก็เห็นความสำคัญก็ตกลงช่วยตกลงเซ็นสัญญากันตอนนั้นคุณหลวงพรหมโยธี ก็ยัง

เป็นรัฐมนตรีอยู่ เช่นสัญญากับประเทศอเมริกาและประเทศอเมริกาก็ให้มหาวิทยาลัยอินเดียน่า เป็นผู้รับสัญญานั้นมาช่วย เป็นเหตุให้

๑. เราได้ส่งอาจารย์ของเราไปเรียนต่อทั้งชั้นปริญญาโท และปริญญาเอก ทายอดกันไปหลายปีประมาณ ๑๐๐ คน แล้วก็กลับมาเราก็เปิดปริญญาตรีปริญญาโทกันสบายเลย แล้วก็แข่งจนกระทั่งบัดนี้ก็มีในตำบลบุคคล

๒. ในตำบลอุปกรณ์ เขามาช่วยเกี่ยวกับหอสมุด ตอนนั้นท่าน ม.ล. ปิ่น มาลากุล ถามว่าต้องการอะไร ผมก็บอกว่าเอาหอสมุดก่อนและเอานายทะเบียนก็ได้หอสมุดก่อนเลย และหนังสือต่าง ๆ เขาให้หมดในระยะแรกหนังสือให้มาจำนวนมาก เป็นภาษาอังกฤษเราก็เชี่ยวชาญให้พวกเราต้องอ่านภาษาอังกฤษให้ได้ในทางอุปกรณ์หอสมุด อุปกรณ์วิทยาศาสตร์ อุปกรณ์ทางศิลป พวกนี้เขาก็ให้

๓. เขาก็ส่งอาจารย์ของมหาวิทยาลัยอินเดียน่า ทายอดมาเรื่อย ๆ มาอยู่ประมาณปีละ ๕ คน มาช่วยสอน

ด้วย ช่วยวางแผนต่างๆ นานา บางรายวิชาเขาก็ช่วยสอน บางรายวิชาเขาก็สอนคู่กับอาจารย์ของเรา บางรายวิชาที่ปรึกษาทันภายในเสร็จแล้วอาจารย์ไทยเป็นผู้สอนเขาเป็นผู้นำเอาความคิดที่ว่า เนื่องจากครูของเราซึ่งสอนอยู่ในเมืองไทยความรู้อย่างอ่อนมาก เมื่อไหว้แล้วความรู้ของคนที่จะเป็นครู จะเพิ่มขึ้นบ้างก็ให้เปิดตอนเย็น ตอนเริ่มแรก เปิดตอนเย็นตอนนั้นเฉพาะให้คนที่เป็นครูเท่านั้นมาเรียน ที่หลังมันคลี่คลายไปตามปัญหาของบ้านเมืองเราไม่อยากพูด ผมก็เอาคำว่า “ทวายไรท์” มาใช้ เอาจากมหาวิทยาลัยที่ผมเรียนที่เมืองนอกก็เอาคำนี้เข้ามา ตอนนั้นยังไม่ได้บัญญัติศัพท์อะไรก็เอาเขามาก่อน และเริ่มเรื่องการวิจัยการศึกษา การวิจัยการศึกษาตอนนั้นเมืองไทยเราก่อนเราก็ตังแผนวิจัย หรือคณะวิชาวิจัย และดำเนินการแก้อุปสรรคต่างๆ ทั้งในแง่บุคคล ในแง่การสอน ในแง่การปกครอง ก็พยายามเรื่อยๆ ขึ้นมาก และก็สืบทอดความคิดเรื่อยๆ มา ไม่ได้เป็นความคิดใหม่มาจากไหน เป็นความคิดสืบทอดในทางการศึกษาที่เขา

คิดมาจำนวนหลาย ๑๐๐ ปี ตั้งแต่ยุโรป อเมริกา และ
 เอเชียบทยอดมาเริ่มในเมืองไทยบ้าง และพูดกันว่าวิทยา-
 ลัยวิชาการศึกษายาว ๓ ปีก็จริง แต่ความคิดที่นำมา
 ใช้นั้นมีอายุ ๑,๐๐๐ ปี เพราะฉะนั้นเราก็บอกว่า “เรา
 แก่พันปีก็พูดได้” ก็พูดในสมัยนั้น แต่เราเอามาปรับ
 ปรับกับฐานะของบ้านเมืองเราไม่ได้เอามาร้อยเปอร์-
 เซนต์

ถาม : ตั้งแต่ท่านอาจารย์เป็นอธิการวิทยาลัยวิชาการ
 ศึกษา มา ท่านอาจารย์มีความรู้สึกประทับใจหรือภูมิใจ
 ในผลงานที่ได้ทำมาแล้วมีอะไรบ้างครับ

ดร. สาโรช : ก็มีความรู้สึกอยู่ ๒ อย่าง อยู่ที่ประ-
 ธานมิตร

๑. ได้มีโอกาสที่จะได้ยกฐานะอาชีพครู อัน
 นกรู้สึกภูมิใจอยู่คนเดียว คือร่วมกับเพื่อนที่เรียนมา
 รุ่นเดียวกันก็มี อาจารย์พิทักษ์ อาจารย์สุดใจ อาจารย์
 จันทนา อาจารย์ศีลา หรือจากประเทศอังกฤษ ตอน

นั้นผมกลับจากประเทศอเมริกาเวะอังกฤษ เจอเพื่อน
รุ่นจิ๋ว อาจารย์ปราณี ณะชานันท์ อาจารย์มยุรี
สุขวิวัฒน์ อาจารย์สาคร เราก้เชิญเขามาช่วยจนติดมา
จนทุกวันนี้

๒. หลายคนคิดกันมาตั้งแต่เมืองนอก ถ้าเผื่อ
เราเริ่มอาชีพครูในระดับ Professional ขึ้นมาแล้ว
จำเป็นจะต้องมีสมาคมทางวิชาการสนับสนุนอาชีพอยู่
ด้วย คล้ายเรียนแพทย์ก็มีสมาคมแพทย์ คนเรียนเป็น
ครูยังไม่มีสมาคมเพิ่มพูนวิชาการให้ เราก็ร่วมมือกัน
หลายคน คิดกันตั้งแต่เมืองนอกว่ามาถึงจะต้องตั้ง
สมาคมการศึกษาให้ได้ ในที่สุดก็ริเริ่มช่วยกัน ผม
อาจารย์ก่อ อาจารย์สนั่น บัณฑิติน อาจารย์พิทักษ์
รักษพลเดช อาจารย์สาย ภาณุรัตน์ ก็เริ่มตั้งสมาคม
การศึกษาแห่งประเทศไทยขึ้นมาจนกระทั่งบัดนี้

เวลาพิสูจน์คน

◎ สุนทรื พิริยกิจ

“วิชาลัยของเรามีสี่เทาแดง เป็นสัญลักษณ์
สี่เทาเป็นสี่ของสมอง สีแดงหมายถึงความกล้าหาญ
สี่เทาแดงจึงหมายถึง กล้าที่จะคิด นิสิตของเราควรทำ
เช่นนั้น”

“ตราวิชาลัย ใคร ๆ ที่เห็นแล้วว่าเป็นตัว
หนังสือจีน ความจริงเป็นรูปกราฟ $y=e^x$ หมายถึง
ความเจริญงอกงาม การศึกษาเป็นความเจริญงอกงาม
นั่นเอง”

“ให้นิสิต (อาจารย์ด้วย) มีความรู้คู่จุก
ปราชญ์ และมีความประพฤติเยี่ยงผู้ทรงศีล”

“วิชาลัยของเราได้จัดที่ไว้ให้พวกซี่ยาแล้ว
ใครจะสูบบุหรี่ ต้องไปที่แกนทีนอย่างเดียว จะเที่ยว
เดินสูบ ทั้งกันบุหรืตามใจชอบไม่ได้”

“นิสิตช่วยของเราต้องไม่ใช่เสื้อเชิ้ตพับแขน ถ้าพับแขนเรารู้ทันทีว่าไม่ใช่พวกเรา ใครร่อนอยากใส่แขนสั้นควรตัดแขนเสื้อทิ้งไป”

“นิสิตเดินสวนกับอาจารย์ต้องทำความเคารพ (มีเขียนเตือนบนกระดานคำสั่งไว้ตามตึกเรียน เวลาเปิดเทอม)”

“คนงาน ๑ คน มีหน้าที่ใช้เหล็กแหลมจิ้มเศษกระดาษ ฯ บนสนามและทางเดินทั่ววิทยาลัย (สมัยนั้นหาเศษขยะทำยาก)”

ฯลฯ

เสียงดังกลาวข้างต้น ชาวประสานมิตรอ่านหรือฟังแล้ว จะรู้ได้ทันทีว่าเป็นใคร “ท่าน” ไม่เหมือนใคร และไม่มีใครเหมือนท่านจริงๆ ทุกครั้งเปิดเทอมในที่ประชุมอาจารย์ท่านจะขอให้เราขอบคุณซึ่งกันและกัน ท่านพูดมีน้ำหนักเป็นจังหวะ และแทรกข้อความขบขันเมื่อสังเกตเห็นว่าพวกเรายังจะนั่งตาลอย สิ่งที่ท่านเน้นมากคือ moral ถ้าท่านยังคงเป็นอธิการอยู่เดี๋ยวนี้ คงจะถูกออกถูกใจมาก เพราะปัจจุบันภาควิชานี้ก็กำลัง

เข้มแข็ง ท่านย้าว่า อาจารย์ทุกคนที่สอนนิสิตต้องทำ
หน้าที่อบรมทุกชั่วโมง ลูกศิษย์จะนับถือครู เพราะ
ครูเป็นครูด้วยวิญญาณ มิใช่เป็นครูที่ทำหน้าที่รับจ้าง
สอนวิชาการอย่างเดียว

เมื่อท่านจากไปเป็นอธิบดีกรมการฝึกหัดครู
ไปเป็นรองปลัดกระทรวงศึกษาธิการ เราก็สำนึกได้ว่า
เราขาดการพำพิดช้แนะให้เราตระหนักถึงหน้าที่ ว่า
ควรจะทำอะไร เราไม่ได้เห็นได้ฟังอีกต่อไปแล้ว
เพราะหน้าที่ใหม่ของท่านไม่ค่อยมีโอกาสดำพูคอย่าง
ที่ใจนึก

คนเรานั้น หากมีของดีอยู่ในมือ บางครั้งก็
พลอไปว่าเราไม่มี จนกว่าเราเสีย ไปจึงได้รู้สึกเสีย
ค่าและเสียใจ

.....

เกือบ ๒๐ ปี ที่ข้าพเจ้าอยู่ในคณะวิทยาศาสตร์
และมี ดร. พิทักษ์ รัชพลเดช เป็นหัวหน้าคณะ
นับว่าท่านอยู่ในตำแหน่งนี้มาตั้งแต่เริ่มเป็นวิทยาลัย
วิชาการศึกษา หากไม่มีเหตุการณ์เปลี่ยนแปลงครั้งยิ่ง

ใหญ่ เมื่อ ๑๔ ตุลาคม ๒๕๑๖ มาทำให้คนทั้งหลาย
หันความคิดมาตื่นตัวกับประชาธิปไตยแบบใหม่ คือ
นับถือสังคมที่เกิดจากคนหนุ่มสาวอย่างปัจจุบันแล้ว
ท่านก็คงอยู่ในตำแหน่งนั้นจนเกษียณอายุ เพราะท่านก็
เป็นคนหนึ่งในกลุ่มผู้บุกเบิก ประสานมิตร

ท่านเป็นคนใจซื่อ มีสะอาด ถึงจะมีบางคน
ไม่พอใจ แต่ท่านก็ไม่ถือโกรธไม่เคยพยาบาท ไม่ถือ
เรื่องเล็กน้อยมาเป็นอารมณ์ (จึงดูไม่แก่ตามอายุ) มอง
คนในแง่ดี “ใครอยู่กับคนอื่นไม่ได้ มาอยู่กับผม”
ท่านเป็นนักประชาธิปไตย เพราะยอมรับความคิดเห็น
ของผู้อื่นเวลาสอนนิสิตเกี่ยวกับวิทยาศาสตร์ ท่านมัก
ติดใจพูดถึง Bias และการเชื่อโชคลาง เนื่องจากท่าน
คลุกคลีกับวิทยาศาสตร์มานานนั่นเอง ปกติท่านมี
ความยุติธรรม ส่งเสริมผู้รู้ และผู้ที่ทำงานเสมอ ตัว
ท่านเองก็เป็นนักริเริ่มสร้างสรรค์ จึงใช้ปริญญาองๆ
ของท่าน คือธรรมศาสตร์บัณฑิต เขียนกฎระเบียบ
ใหม่ ๆ ให้แก่วิทยาลัยและมหาวิทยาลัยแห่งนี้ตลอดมา
นับได้ว่าเกือบทั้งชีวิตการงานของท่านก็ได้อุทิศเพื่อ

ราชการอย่างเต็มภาคภูมิ อาจารย์ไม่ชอบว่าร้ายใคร
อย่างแรงก็แค่ “ผมเล่นละครอย่างเขาไม่เป็นครับ”
ตลอดเวลานั้นยาวนานที่ท่านเป็นหัวหน้าคณะ ฯ ข้าพ
เจ้ารู้สึกปลอดภัยแก่สุขภาพจิตเป็นอย่างมาก จนกล่าว
ได้ว่าที่ทำงานเป็นบ้านแห่งที่สอง ในการใช้ชีวิต
ทำงานนานกว่าอยู่บ้าน (เพราะใช้บ้านไว้รับประทาน
อาหาร ๒ มื้อ, อาบน้ำ, นอนเท่านั้น) ข้าพเจ้ารู้สึก
สบายใจเมื่อทำงานกับท่านไม่ต้องคอยระวังตัว คนอื่น
ส่วนมากที่รู้หน้าที่ของตนดี ก็คงรู้สึกเช่นเดียวกัน ทั้ง
ที่พวกเราไม่จำเป็นต้องประจบประแจงเลย ท่านก็ยัง
ให้ความเมตตากรุณาโดยทั่วถึง

ในระยะ ๑ ปีหลัง ท่านไปช่วยราชการที่กระ-
ทรวงศึกษาธิการ เห็นท่านแวะมาเยี่ยมพวกเราที่รู้สึก
ดีใจมาก ถึงจะไม่ได้พูดออกมาบ่อยครั้ง ในใจของ
เราก็นึกถึงความสามรถ และความดีงามที่ท่านท
ไว้เป็นอนุสรณ์ตลอดไป

ความหลัง

© ทรงศักดิ์ ศรีกาฬสินธุ์

ผมมาสู่สถาบันแห่งนี้ ในปีที่มีประกาศตั้ง
วิทยาลัยวิชาการศึกษา คือเป็นนิสิตรุ่นแรกครั้งแรก
นั้น พ.ศ. ๒๕๑๖ จำนวน ๓๒ คน พวกเราทุกคน
จบ ป.ม. มาแล้วทั้งนั้น จึงเข้าเรียนในชั้นปีที่ ๓ ท่าน
อาจารย์สาโรช ท่านดำรงตำแหน่งอธิการขณะเดียวกัน
ท่านก็สอนวิชาแนวคิดใหม่ในการศึกษา ส่วนท่าน
อาจารย์พิทักษ์ ท่านสอนวิชาวิทยาศาสตร์ทั่วไป

และก็เป็นนั้นเป็นปีที่ทางวิทยาลัยได้เริ่มดำเนินการเสนอ
พ.ร.บ. วิทยาลัยวิชาการศึกษา เพื่อให้สถาบันของเรา
สามารถประสาทปริญญาได้ พวกเราเรียนไปตลอดปี
๒๕๑๖ ก็โดยยังไม่รู้ว่าจบแล้วจะได้วุฒิอะไร เป็นวุฒิ
ปริญญาหรือไม่และจะได้เงินเดือนเท่าไร ท่านอาจารย์
สาโรช ท่านเป็นผู้ริเริ่มและบุกเบิก ทั้งเป็นหัวเรี่ยว
หัวแรงในการทำร่าง พ.ร.บ. และนำเสนอขึ้นไปใน

ระดับสูง ท่านจึงต้องไปประชุมชี้แจงเรื่องนี้อยู่บ่อย ๆ
กลับมาท่านก็มาแล้วให้พวกเราฟังเสมอ

“เราจะให้วุฒิ ป.อ.” ท่านบอกพวกเราครั้ง
หนึ่ง พวกเราชักใจเสีย คงจะไม่ได้ปริญญาเสียแล้ว
เพราะเป็นวุฒิเพียงประกาศนียบัตรประโยคครูอุคม
ซึ่งเทียบเท่าปริญญาตรี พวกเราสมัยนั้นหวังอยู่เพียง
อย่างเดียวว่า ยังไง ๆ ก็ขอให้เป็นปริญญาเถอะ จะได้
เอาเสื้อครุยไปอวดลูกอวดหลานกับเขาบ้าง

ท่านอาจารย์เองก็ไม่เห็นด้วยที่เขาจะให้ประกาศ
นียบัตร ป.อ. ท่านได้พยายามที่จะเซ็น พ.ร.บ. ออก
มาให้ได้ ซึ่ง ๖๗๗ พ.ล.เอกมังกกร พรหมโยธี ร.ม.ว.
กระทรวงศึกษาธิการในสมัยนั้นก็สนับสนุนเต็มที่
การอภิปรายในสภาผู้แทนราษฎร ก็เป็นไปอย่างหนัก
หน่วง เพราะทางสภาผู้แทนฯ ไม่เห็นด้วย โดยให้
เหตุผลว่า สถาบันที่จะประสาทปริญญาได้นั้นต้องเป็น
มหาวิทยาลัย นี่เป็นเพียงวิทยาลัยเท่านั้น จึงไม่ควรมี
ถึงปริญญา ท่านอาจารย์ก็ได้โต้ในแง่ของหลักสูตรว่า
เมื่อเป็นหลักสูตรปริญญา ก็ควรให้ปริญญาได้ ทาง

สมาชิกก็รูกหนักต่อไปอีกว่า มีที่ไหนในโลกนี้ที่เป็น
เพียงวิทยาลัย แต่สามารถประสาทปริญญาได้ ในเมือง
ไทยก็มีแต่มหาวิทยาลัยเท่านั้นที่ทำได้

คำถามนี้เอง ได้เปิดทางให้อาณาเขตของพวกเขา
เราที่ยังไม่แน่ใจว่าจะได้ปริญญาหรือไม่ได้กลายเป็น
ความจริงขึ้นมา เพราะท่านอาจารย์ได้ยกตัวอย่าง
วิทยาลัยที่มีชื่อต่างๆ ที่สามารถให้ปริญญาตั้งแต่ปริญญา
ตรีจนถึงปริญญาเอกก็มี ให้สมาชิกสภาผู้แทนฟัง
อย่างละเอียด และตัวอย่างที่เรียกได้ว่า “เด็ดที่สุด”
ก็คือท่านอาจารย์ได้ยกมือชี้ไปยังพลเอก พระบริภัณฑ์
ยุทธกิจ ซึ่งเป็น ร.ม.ว. กระทรวงการคลังสมัยนั้น
และนั่งอยู่ในที่ประชุมสภาด้วย “แม้แต่ลูกชายท่าน
ร.ม.ว. กระทรวงการคลัง ซึ่งจบปริญญาตรีจากมหา
วิทยาลัยแห่งหนึ่ง แล้วต่อมาก็ไปเรียนต่อปริญญาโท
และเอก จากสถาบันที่เป็นเพียงวิทยาลัยชื่อ.....
แล้วเหตุไฉนวิทยาลัยวิชาการศึกษา ซึ่งมีหลักสูตร
ปริญญาจึงจะประสาทปริญญาไม่ได้” จากคำตอบและ
ตัวอย่างอันนี้เอง ในที่สุด พ.ร.บ. วิทยาลัยวิชาการ

ศึกษาก็ได้ผ่านสภาผู้แทนราษฎรไป นับเป็นวิทยาลัย
แห่งแรกของประเทศไทยที่สามารรถประสาทปริญญาได้
ตั้งแต่ระดับปริญญาตรีจนถึงปริญญาเอก ต่อมาพระ-
บาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวก็ได้ทรงลงพระปรมาภิไธย
เมื่อวันที่ ๑๖ กันยายน ๒๔๙๗ ซึ่งเป็นปีที่พวกเรารุ่น
แรกกำลังเรียนอยู่ปีสุดท้าย คือปีที่ ๔

ไม่น่าเชื่อว่าวันที่ ๑๖ กันยายน ... คือวันเกิดของ
ท่านอาจารย์สาโรช!

การฝึกหัดครูของไทย ดูจากประวัติการศึกษา
ได้เริ่มครั้งแรกที่มีโรงเรียนฝึกหัดครู เมื่อ พ.ศ. ๒๔๓๕
ในรัชกาลที่ ๕ ได้มีวิวัฒนาการมาเรื่อยๆ จนมีวุฒิ
ป.ม. เป็นครั้งแรก เมื่อ พ.ศ. ๒๔๗๘ ซึ่งก็เป็นเพียง
เทียบเท่าอนุปริญญาเท่านั้น และต่อจากนั้นมาเป็นเวลา
ถึง ๒๐ ปี การฝึกหัดครูของไทย จึงได้ก้าวสู่ระดับ
ปริญญา ประวัติศาสตร์ของการฝึกหัดครูแห่งประเทศไทย
ไทยคงจะต้องจารึกไว้ว่า บุคคลที่เป็นผู้ริเริ่มและบุก
เบิก ก็คือ “สาโรช บัวศรี” นั่นเอง ท่านจึงเป็นบิดา
ของ กศ.บ. โดยแท้

มหาวิทยาลัยของเราเปิดสอนนิสิตอยู่ ๒-๓ ปี ก็ได้เริ่มขยายการสอนให้มีภาคสมทบขึ้นมา (Twilight School) โดยมีจุดมุ่งหมายที่จะยกระดับและมาตรฐานความรู้ของครูประจำการให้สูงขึ้น บางท่านอาจจะยังไม่ทราบว่า ผู้ที่เป็นผู้บุกเบิก และเป็นหัวเรี่ยวหัวแรงในการจัดทำการศึกษาภาคสมทบนี้ก็คือ ท่านอาจารย์พิทักษ์ รัชชพลเดช นั่นเอง นับว่าท่านอาจารย์ได้เป็นบุคคลสำคัญที่สุดคนหนึ่งที่ได้เปิดโอกาสให้แก่ครูประจำการทั้งหลายได้มีความก้าวหน้าในวิชาชีพสูงจนถึงระดับปริญญา ท่านอาจารย์พิทักษ์ ท่านเป็นผู้อำนวยการ Twilight School คนแรก ท่านได้วางรากฐานไว้อย่างมั่นคง จนกิจการได้ดำเนินมาด้วยดีจนกระทั่งทุกวันนี้ เพราะฉะนั้นก็คงไม่ผิดที่ผมจะกล่าวว่า ท่านอาจารย์พิทักษ์ คือผู้สร้าง Twilight School ของเรานั่นเอง ควรที่พวกเรารุ่นหลังได้พึงตระหนัก

พวกเรารุ่นแรกจบ กศ.บ. พ.ศ. ๒๕๑๘ (ปีการศึกษา ๒๕๑๗) ได้รับปริญญาโดยพลเอก มังกร

พรหมโยธี เป็นผู้แจก (รุ่นที่ ๒ จอมพล ป. พิบูล์
สงครามเป็นผู้แจก รุ่นที่ ๔ ม.ล.ปิ่น มาลากุล ปลัด
กระทรวงศึกษาธิการในขณะนั้นเป็นผู้แจก) จบ กศ.ม.
แล้ว ผมก็ได้รับการบรรจุที่ประสานมิตรทันที ซึ่ง
ประสบการณ์อันสำคัญในชีวิตประสานมิตรอันหนึ่งก็
คือ เมื่อวันที่ ๒๙ ธันวาคม ๒๕๐๒ ซึ่งเป็นปีแรกที่
ได้เสด็จพระราชดำเนินพระราชทานปริญญาบัตรแก่
บัณฑิตรุ่นที่ ๔ และ ๕ พร้อมกัน ณ สนามภายใน
ตึก ๔

ผมได้รับแต่งตั้งให้เป็นประธานฝ่ายถวายเป็น
อารักขามีหน้าที่ควบคุมบริเวณทั้งปวงไม่ให้บุคคัลถาย
นอก พ่อค้า แม่ค้า ทั้งหลายเข้ามาในบริเวณ ให้โล่
หามาและสัตว์ทั้งปวงออกไปให้พ้นบริเวณ และวางแผน
ป้องกันให้ดี ผมได้ทำหน้าที่อันนี้ได้อย่างดีเป็นที่เรียบ
ร้อย ท่านอธิการสาโรช ก็ได้กล่าวชมเชยผมอยู่เสมอ?
ผมเกือบจะลืมประสบการณ์อันนี้เสียแล้ว จน
เมื่อถึงเดือนตุลาคม ๒๕๑๔ ที่แล้วมานี้เอง เมื่อผมได้
รับแต่งตั้งให้เป็นคณบดี คณะศึกษาศาสตร์ ทางมหา-

วิทยาลัยก็ให้ผมไปนั่งทำงานในห้อง ซึ่งเคยเป็นห้องทำงานของท่านอาจารย์สวโรช์มาก่อน ผมเดินเข้าไปวันแรกรู้สึก “คร่ำมๆ” บอกไม่ถูก เพราะไปเห็นโต๊ะและห้องที่ท่านอาจารย์เคยนั่งมา วันนั้นผมไม่มีความมั่นใจในตนเองที่จะทำอะไร จึงได้เดินไปเปิดตู้เปิดตู้ดูเอกสารเก่าๆ ของอาจารย์ที่เก็บใส่แฟ้มมัดไว้เป็นอย่างดี เหลือบไปเห็นแฟ้มงานรับเสด็จปี ๒๕๐๒ ผมก็เลยหยิบมาดูเปิดขึ้นเห็นเอกสารบีกแรกคือ คำสั่งแต่งตั้งกรรมการต่างๆ อ่านไปๆ ถึงฝ่ายถวายความอารักขา “ให้ทรงศักดิ์ ศรีกาฬสินธุ์ เป็นหัวหน้า มีหน้าที่.....ไล้หมาและสัตว์ทั้งปวงให้ออกจากบริเวณ” คำสั่งอันนั้นมีอายุ ๑๗ ปีแล้วครับ ผมรู้สึกอับอายใจขึ้นมาอย่างประหลาด รู้สึกเหมือนนักบวชว่าอาจารย์ยังอยู่แถวๆ นี้ คงจะคอยคุ้มครอง และช่วยเหลือการทำงานของเราให้เป็นไปด้วยดีตลอดรอดฝั่ง ผมจึงเกิดความมั่นใจทำงานต่อมาได้จนในปัจจุบันนี้

ครูของครู

© ดร.เป็ร็อง กุมุท

จำได้ว่าวันนั้น เมื่อสักปีกว่าๆ มาห้ คุณสนั้ยอัยกับผม พาฝรั่งผู้เชี่ยวชาญคนหนึ่งเข้าพบท่านอาจารย์ ดร. สาร์โธช เพื่อรายงานตัวที่กระทรวงทันทีที่พบหน้าท่านก็ว่า “ยังงั้เป็ร็อง เป็นยังงั้ๆ” เหมือนสมัยที่เป็นครูผมตอนเรียนปริญญาตรี และเหมือนสมัยที่ท่านเป็นอธิการ และผมเป็นผู้อยู่ใต้บังคับบัญชาท่านอย่างไรอย่างนั้น

สิ่งที่ประทับใจในวันนั้นอีกประการหนึ่งก็คือระหว่างที่สนทนากัน ท่านก็ชมผมให้ผู้เชี่ยวชาญฟังเสียอีก ที่พูดนั้นมิใช่ผมเป็นคนชอบขบถ แต่ซาบซึ้งที่ท่านเสนอจะสมกับเป็นครูของครู คือให้ความยกย่องศิษย์ด้วยความรักและความจริงใจเสมอ เรียกว่าให้กำลังใจ ด้วยการยอมรับขีดความสามารถของคนอื่น ท่านปฏิบัติสม่ำเสมอในสิ่งที่ท่านเคยสอนเรา คือน้ำใจประชาธิปไตย แม้เวลาจะล่วงเลยมานานถึงเกือบสี่สิบปีแล้วก็ตาม

เรื่องที่ท่านสอนเรามาให้เป็นผู้มีความรู้ความ
 สามัญรู้ดี จนประจักษ์เป็นนักปราชญ์ผู้ทรงศีลนั้น ท่าน
 เองก็เป็นอยู่แล้ว ซึ่งต่างกับครูบางคนที่มีบอกกับ
 ศิษย์ว่า จงทำตามทีฉันบอก แต่อย่าทำอย่างทีฉันทำ
 อย่างนี้เราจะพูดอะไรได้อีก นอกจากความภูมิใจที่เรา
 ได้มีต่อครูของเรานี้ และที่เรามีโอกาสว่าครั้ง
 หนึ่งในชีวิตเราเคยเป็นศิษย์ของท่าน

เราคงยอมรับกันโดยทั่วไปว่า ครูที่ดีนั้นคือ
 บุคคลที่เข้าไปนั่งอยู่ในความรำลึก และดวงใจของลูก
 ศิษย์ แต่สำหรับอาจารย์ ดร. สาโรช ท่านเป็นยิ่งกว่า
 นั้น ท่านเข้าไปอยู่ในการกระทำ ในพฤติกรรมของ
 ศิษย์หลายคน ไม่เชื่อลองสังเกตดี ๆ ไม่ว่าจะในด้าน
 การพูดจา ทำทาง และอีกหลายอย่างของพวกเราหลาย
 คนเปลี่ยนไปจนเราคิดว่า เอ...เหมือนใครนะ คิดไป
 คิดมาก็ถึงบางอ้อ

ผมเองตอนที่ เป็นผู้แทนไทยไปประชุมแอสแปค
 ที่โตเกียว เมื่อสามปีกว่ามาแล้ว เคยสงสัยตัวเองว่า
 อาตมานี้ทำไมเป็นแบบนี้ ตอนนั้นที่ประชุมเขาเสนอ

ไอนัด กับ ต็อกเตอร์ซาโรซ

© บุญถึง แน่นหนา

ดร. ซาโรซ เป็นใครไม่ต้องบอก ใครไม่รู้ก็
เซยแหลก ส่วนไอนัดนี่ซิ ใครไม่รู้ก็ไม่มีใครว่า แม้
แต่ผู้เขียนเองก็ยังไม่รู้จัก แล้วจะไปเกณฑ์ให้ผู้อ่าน
รู้จักได้อย่างไร

เมื่อประมาณ ๕-๖ ปีมาแล้ว คณะของเรา
๕-๖ คน จำนวนเท่ากับปีอดีต ออกจากกรุงเทพฯ
ไปพิชณูโลกโดยรถมีลักษณะกึ่งรถเก๋งกึ่งรถบรรทุก

นครสวรรค์ เป็นเมืองแรกที่หยุดเติมน้ำมันที่
ปั้มน้ำมันสามทหารข้างเขากบ ปากน้ำโพ นั้นแหละ
มีผู้ชายไทยจูงจักรยานเดินคู่มากับผู้หญิงสาวสวยคู่หนึ่ง
ผู้เขียนคลับคล้ายคลับคลาว่าเคยรู้จักชายคนนั้น ยังไม่
ได้ทันพิจารณาหน้าผู้หญิงสาว ชายคนนั้นก็เข้ามาทำ
ความเคารพ ผู้เขียนถึงบางอ้อทันที เพราะเขารายงาน
ว่าเขาเคยเป็นลูกศิษย์

ให้ผมทำเพเพอร์พิเศษสำหรับการประชุมไปใช้ในการ
เสนอแนะหนทางแห่งความร่วมมือของประเทศใน
เครือองค์การเกี่ยวกับการผลิตและใช้ โสตทัศนูปกร
การศึกษา ผมก็ตั้งหน้าตั้งตาเขียนออกตุต คนอื่นเขา
ไปเที่ยวสนุกสนานกันสบายไปไป ผมมีคประตุห้องที่
โรงแรมจำเพเพอร์นั้นจนเสร็จก็ เพื่อนชาวเวียตนาม
เขายังมาล้อทีหลังว่า ทำไมซีเรียสนักละพ่อคุณ ไม่มี
ใครซีเรียสนักหรือกในการประชุมแบบนี้ คุณก็ไม่ว่า
อะไร หลังจากเสนอเพเพอร์ในที่ประชุมในวันรุ่งขึ้น
ปรากฏว่า ผมได้รับโน้ตสั้น ๆ จากผู้แทนสาวชาว
ฟิลิปปินส์บอกว่า คุณ ไม่ได้เสียน้ำมันตะเกียงไปเปลว
เลยเมื่อคืนนี้

ที่เล่ามานี้ ไม่ใช่จะเขียนประวัติของผมนะ
ครับ อย่าเข้าใจผิด แต่เป็นการทบทวนจากเรื่องของผม
ว่า ผมไปได้นิสัยอย่างนี้มาจากที่ใด ทั้ง ๆ ที่ตอนนั้นผม
เป็นคนชอบสนุก และยังดีมอยู่ ในที่สุดก็คิดว่า ผมคง
ไม่ผิดที่จะกล่าวว่า ผมได้มาจากท่านอาจารย์ ดร. สโรช
ครูของผมนเองไม่ผิดแน่ ๆ ๐

“อยู่ที่นี้หรือ?” ผมถาม

“ครับ อาจารย์จะไปไหน” ชายนั้นถามผมบ้าง

“ท่านอาจารย์สาโรช กับคณะจะไปพิษณุโลก”

ผมตอบเท่านั้นแหละครับ

ชายนั้นก็ปล่อยจักรยานที่จูงมาทันที จักรยานก็ล้มลง ในทันทีนั้นเขาก็รีบเอามือทั้งสองรอดแขนเสื้อที่ม้วนไว้ก่อนข้อศอก แล้วก้มศีรษะกุมมือเรียบร้อยในชั่วอึดใจ

“ท่านอยู่ที่ไหน” ชายผู้นั้นถาม

ผมชี้ไปทางท้ายรถ ชายคนนั้นรีบเข้าไปหาท่านอาจารย์ของเราแล้วไหว้อย่างนอบน้อม

ท่านอาจารย์ของเราพยักหน้ากึ่งๆ

“ดี-ๆ เรียบร้อยดี” ท่านอาจารย์ทักทายศิษย์เก่าคนนั้น

เห็นไหมครับ อิทธิพล(ทางความคิด) ของท่านอาจารย์ของเราแรงเหลือเกิน จากศิษย์ใหม่จนเป็นศิษย์เก่าไม่รู้ก็ผ่านไป ยังจำระเบียบการแต่งกาย

ในร่มเทาแดงได้ เรื่องปลุกฝังความรู้สึกนึกคิดบรรจูลงในสมองลูกศิษย์แล้ว ท่านอาจารย์ของเราเป็นเอกนิสิตที่ท่านอาจารย์ของเราสอนไม่ถึงหนึ่งอาทิตย์จะมีท่วงทีคล้ายท่านอาจารย์ของเราไปเกือบหมด ศึกษาธิการจังหวัดหลายคนที่ส่งมาอบรมที่ประสานมิตรในสมัยก่อนบางคนจัดได้ว่าหมด "สติม" แล้ว เพราะสูงอายุพอฟังท่านอาจารย์สอนชั่วโมงเดียวก็ฟัดปั้งประเปรี้ยวขึ้นมาทันที

ฝนเหมือนจะตก ผมคิดเพลินไป จนศิษย์เก่ากับคนรักของเขา มายกมือไหว้ขอลาไปก่อน ผมจึงได้คิด จนบัดนี้ยังไม่ทราบว่าศิษย์เก่าคนนั้นชื่อไร แต่ไม่ใช่ชื่อไหนแน่นอนผมขอยืนยัน

ในวันเดียวกันนั้น บ่ายแล้วรถของเราก็กถึงเมืองเก่าสุโขทัย เมืองของพ่อขุนอยู่หัวของชาวเราทั้งหลาย คณะของเราคิดว่าไหน ๆ ก็ผ่านสุโขทัยแล้ว แวะชมอดีตของสุโขทัยก็จะเป็นกำไรชีวิต

พอถึงบริเวณเมืองเก่า ท่านอาจารย์ของเรา

ร่วมทั้งท่านเป็นหัวหน้า นำเดินขบวนนำนิสิตทั้งหมด และนักเรียนเตรียมจุฬาฯ ออกเดินถือป้ายเรียกร้อง ดินแดนคืนจากฝรั่งเศส (อย่างเป็นทางการ) จากจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยไปตั้งแต่ ๗.๐๐ น. เพื่อเข้าเรียกร้องต่อรัฐบาลเพื่อใช้กำลังทหารถ้าไม่ยินยอม และได้เดินทางกลับจุฬาฯ ราวบ่ายโมง (ด้วยความรู้สึกรักชาติอย่างแรงกล้า ทุกคนไม่รู้หิวและไม่ได้อินอาหารเลยตั้งแต่เช้า)

หลังจากเดินขบวนแล้วทางฝ่ายนิสิตที่เรียกตัวเองว่าเลือดไทย ก็ได้เดินทางออกไปเยี่ยมชายแดนติดอินโดจีน ซึ่งมีท่านกับผมได้ร่วมกันกับคณะไปด้วย และได้เดินทางไปอย่างแสนลำบากจากทางลำลอง ทั้งผู้หนึ่งโคลน เข้าร่วมเข้าสังเกตการณ์กับทหารที่แนวเขตแดน เข้าร่วมปลอบขวัญ กินนอน และเข้าประจำแนวในเวลากลางคืนกับทหาร ได้ดูการรบบนเวหาที่นครพนม ถูกระดมด้วยปืนใหญ่จากฝั่งซ้าย ถูกทิ้งระเบิดในเวลากลางคืน ผมยังจำได้ว่าทุกคนในคณะร่วมทั้งท่าน มีความรู้สึกเช่นเดียวกันคือ พร้อมที่จะ

ไปสังสรรค์กัน ก็ได้ยินจากหมูนั้กฟุตบอล ฯ อักษร
ของท่านว่า

“ไม่เป็นไร แค่นี้ก็คิดมไป”

(ครับ! เพราะการกีฬาแพ้ชนะถือว่าไม่สำคัญ
แต่สำคัญที่เรามา ร่วมสามัคคีกัน)

(แต่แล้วประวัติศาสตร์ก็กลับกัน ถึงคราวแข่ง
เบสบอลระหว่างคณะ ซึ่งคณะสถาปัตยกรรมนิสิตหญิงอยู่
๗ คน คณะอักษร ฯ ก็พ่ายแพ้ยับ)

เป็นนักขบวนรักชาติ

ผมเป็นนิสิต (ถาบัก) อยู่ปี ๒ จำได้ว่าตอนเย็นประ-
ธานชุมนุมศิลปกรรมบอกว่าคืนนี้ให้อยู่ทำโปสเตอร์
เป็นเรื่องลับสุดยอด จำได้ว่าเป็นโปสเตอร์มีคำว่า
“อย่ามัวโยเย เอาเมืองปากเซคืนมา” “พูดดี ๆ ไม่
ชอบต้องปลอบด้วยปืน” และประโยคอื่น ๆ อีกเป็น
สิบ ๆ ผืน และเพิ่งมารู้เอาตอนเช้าว่าจะมีเดินขบวน
เรียกร้องคืนแดนคืนจากฝรั่งเศสที่ยึดเราไป เราพร้อม
กันที่หน้าหอประชุม จึงเห็นรถบัญชาการ มีอธิบดี
กรมปศุสัตว์ เจ้ากรมการเงิน และผู้แทนคณะต่าง ๆ

ดร. สาโรช ที่ผมรู้จัก (ในอดีต)

© อ.จ.ม. (สามสมัย)

เป็นนักกีฬาทีมสปิริต

เมื่อท่านยังเป็นนิสิตอยู่คณะอักษรศาสตร์ ปราบกฏว่ามีนิสิตชายนับคนได้ จะแข่งกีฬาระหว่างคณะต้องมีการเกณฑ์กันเพื่อลงให้ครบ ท่านจึงเป็นคนหนึ่งที่ไม่มีการหลีกเลี่ยงไม่ว่าจะเป็นกีฬาอะไร ถ้าหัวหน้าทีมบอกให้ลงเป็นลง ผมได้มีโอกาสได้แข่งฟุตบอลระหว่างคณะ ระหว่าง (ถาบัตย์กับอักษร) ทั้งๆ ที่คณะผมมีคาราของสโมสรจุฬาถึง ๔ คน (รวมทั้งผมด้วย) ที่ไหนได้กว่าจะได้แต่ละประตูเล่นเอาหืดขึ้นคอ ผมได้ลูกที่ไร รู้สึกว่ามีแข้งใหญ่มาพันแข้งพันขาอยู่ตลอดเวลา เล่นเอาชักโมโห ยิ่งประกอบด้วยเสียงเชียร์ของคาราอักษรฯ (อ.จ. เต็ม อ.จ. จันทนา สมัยยังไม่พะไล) ส่งเสียงกรีดกร๊าด เลยต้องใช้เทคนิค (เพราะโมโห) เข้าช่วยกว่าจะชนะได้ เมื่อเลิกแข่งชั้นก็ได้เข้า

งอกงามทั้งกายและใจ เรียนวิชาเก่งพูดอังกฤษเก่ง
 เหมือนท่านอาจารย์ของเรา ในใจให้มีความซื่อสัตย์
 มีหิริโอตะปะ รักชาติศาสนา พระมหากษัตริย์ และ
 มีความเป็นไทยเหมือนท่านอาจารย์ของเรา

อย่าลืมนมัสเตอรืเกิด และถ้ำเจ้อไอนันต์ก็
 ช่วยบอกมันด้วย ผมส่ำทับอยู่ในใจ

“พระสัมมาสัมพุทธเจ้าทรงเป็นพระบรมครู,
 พระองค์ท่านทรงมีวิธีการในการสอนอบรมที่เด่น ๆ
 ดั่งนั้นขอให้บัณฑิตของวิทยาลัยวิชาการศึกษา ประ-
 ธานมิตรทุกคนจงไปสำรวจค้นคว้า แล้วนำไปปฏิบัติ
 ดูบ้าง”

ดร. สโรช บัวศรี

“ไอนัดไวย” เจ้าไก้คนน้อยตะโกน

“ไอนัดไวย”

“ไอนัดไวย”

“โรงเรียนยังไม่เลิก” ไก้ตคนหนึ่งสกดขึ้น

“ไม่มีใครพูดภาษาอังกฤษได้อีกรี” ท่าน

อาจารย์ถาม ทุกคนไม่ตอบ

“ไม่เป็นไร” ท่านอาจารย์ว่า “ไม่พูดฉันก็จะ
แจก”

ไก้ตผีทั้งหลายก็รุดล้อมท่านอาจารย์เพื่อขอค่า
บริการ

“ฉันฝากไว้ให้ไอนัดค้วยนะ” ท่านอาจารย์ก็
ก็แสดงอาการผิดหวังเช่นกันที่ไม่พบไอนัด

จากวันนั้นถึงวันนี้ ๕-๖ ปีแล้ว ป็นปีเป็นปี
สำคัญ ท่านอาจารย์ของเรามีอายุครบ ๖๐ ปีบริบูรณ์
พอดี เด็กๆ เอ๊ย เธอจะรู้หรือไม่หนอคนที่แจกขนม
และสตางค์ในวันนั้นท่านทงสองชื่อไร คิดว่าคงไม่มี
ใครทราบ เราขอบอกให้ว่า ท่านชื่ออาจารย์สาโรช
บัวศรี และอาจารย์ศิริ บัวศรี ขอให้ทุกคนเติบโต

ตะวันต่ำลง จนบังเขาพระอัฐารถเหนือกำแพง
ตรีบูรเมืองพ่อขุนของชาวเรา เราจึงมุ่งหน้าพิชฌุโลก
ก่อนที่จะค่ำ

“อย่าโกหกหน้า” เจ้าไก้ตคนแก่ผ้าตะโกนสำหรับ
เจ้าเด็กเอ๋ย ขอให้เอ็งกินอิมๆ เถอะ ผลไม้
และขนมกระเช้าหนึ่ง คงทำให้อิมทั้งหมูไปจนรุ่งเช้า
เป็นของแน่ ของกินครึ่งนี้คงกินอ้อร่อยกินดีอย่างวิเศษ
ทำให้เอ็งลืมรสเนื้อในลูกมะค่าที่เห็นอยู่ในมือ เมื่อ
ตอนพบกันตอนแรก

อีกสามวันต่อมา คณะของเราตามทีนัดไว้
กับคณะไก้ผี พอรอดเลี้ยวเข้าเมืองเก่า คณะไก้ตวิ่งตาม
รถเป็นแถว

“นี่กว่าโกหก” เจ้าไก้ตน้อยแก่ผ้าอาร์มภบท
เมื่อรถจอดดีแล้ว

“แฮ้นับไป” ท่านอาจารย์สั่ง “ฉันเตรียมเงิน
มาแล้ว” ท่านอาจารย์ตบกระเป๋าแปลว่าเตรียมเงินมา
มาก

บรรดาไก้ตทั้งหลาย มองหาไก้ตที่พูดฝรั่ง
ทุกคนแสดงสีหน้าผิดหวัง

“วัน ญ.....” เจ้าไก้ตเริ่มสะบักอิงรีช

“วัน ญ.....”

“นับไป นับไป นับได้เท่าไร ฉันทจะให้หนู
เท่านั้นบาท” ท่านอาจารย์ของเราให้สัญญาค่าบริการ
นำเที่ยว

“วันบาท ญบาท.....” ไก้ตพยายาม ท่าน
อาจารย์พยักหน้า

“วันบาท ญบาท.....”

เป็นที่รู้กันว่า ไก้ตของเรา นับได้แค่สองบาท
เท่านั้น แต่ก็ยังพยายามบริการเป็นภาษาอังกฤษต่อไป

“เฮต” ไก้ตชที่หัว

“อาย” ไก้ตชที่ตา

ท่านอาจารย์ชที่ตืนไก้ต เจ้าไก้ตผีสายหน้า

“ครูยังไม่ได้สอนซะ” เจ้าไก้ตสารภาพ

“ยังงั้นก็ยังไม่ได้สตางค์” ท่านอาจารย์บอก

เจ้าไก้ตทั้งหลายตีสีหน้าผิตหวัง

“อีกสามวันฉันทจะมา” ท่านอาจารย์บอก “แล้ว
จะให้เงินเธอ นับให้ได้มากๆ นะ”

เดินนำอย่างกระฉับกระฉ่าง ไก่ตี่ผี ในบริเวณนั้นวิ่ง
มาล้อมท่านอาจารย์ประมาณสิบคนเพื่อจะบริการ

ไก่ตี่ผีเหล่านี้อายุไม่เกินสิบขวบ ทุกคนไม่สวม
เสื้อ มีอยู่คนหนึ่งประมาณห้าขวบ กางเกงก็ไม่ได้สวม
แต่เสียงค่อนข้างดังกว่าเพื่อน ท่านอาจารย์ศิริ ส่งส้อม
หนึ่งผลให้ เจ้าไก่ตี่แก่ผัวคนนั้นแสดงอาการปลื้มใจ
อย่างบอกไม่ถูก

ไก่ตี่ผีคนหนึ่งอธิบายประวัติโบราณสถานเร็ว
ปรือ ตามที่ท่องมาจากแบบเรียนประวัติศาสตร์ของ
กระทรวง ไม่มีใครฟังรู้เรื่อง

ท่านอาจารย์ได้แต่พยักหน้ากึกๆ เอาแว่นตา
ออกเช็ด

เจ้าไก่ตี่ผีคนหนึ่งคิดว่าท่านอาจารย์เป็นฝรั่งฟัง
ไทยไม่รู้

“ภาษาอังกฤษผมก็พูดเป็น” ไก่ตี่ผีพูด
เป็นไทย

ด้วยประโยชน์เองทำให้ท่านอาจารย์ละสายตา
จากป้ายประวัติศาสตร์มายังใบหน้าของไก่ตี่ผี

เข้ารบกับข้าศึกที่ยั่วยุ และทำให้ประชาชนได้ประจักษ์
ว่าพูดแล้วจะต้องทำให้ได้

(หลังจากไปเยี่ยมชายแดนมา ท้าพไทยก็รู้ดีขึ้น
ตลยเข้ายึดเสียมราชฎร์ พระตะบอง ฯ แต่มหามิตร
ญีปุ่นก็จับเซ็นสัญญาสงบศึก (แล้วก็ซุบที่เหลือเอาเอง)
แล้วพอสงครามโลกครั้งที่สองสงบลงญีปุ่นแพ้ เราก็
คืนดินแดนที่ยึดมาให้กลับไป แต่ผมคิดว่าสมัยนั้น
เลือดไทยก็เข้มข้นพอสมควร

มันเป็นเรื่องอดีตที่จากไปแต่ไม่มีวันลบเลือน
จากความทรงจำของผม ในง่่นักบริหาร นักการศึกษา
และนักการนำประชาธิปไตย และนักปรัชญาของท่าน
ดร. สาโรช รองปลัดกระทรวงศึกษา ย่อมอยู่ในความ
ทรงจำของนักศึกษาทั่วไปได้ดี แต่ผมว่าการจากไป
ในครั้ง^{๕๕๗}นี้เป็นการ

จากไปอย่างมีเกียรติ มีคนนับถือพูดถึงและเสียดาย
(มิใช่จากไปแล้วก็คนเขาเฉย ๆ หรือจากไปด้วยการสวด
ตามหลัง)

และยังเชื่อว่า **“Old Soldier Never Die”**

ครูของศิษย์....ศิษย์ของครู

© บรรจง ชุตกุลชาติ

“.....วิทยาลัยวิชาการศึกษาปทุมธานีสำคัญ
สำคัญอยู่ ๒ ประการคือ...หนึ่ง ปราบปรามจะให้ศิษย์
ทุกคนมีความรู้ประจักษ์ปราชญ์ ผู้หนึ่ง.....สอง
ปราบปรามให้เห็นศิษย์ทุกคนมีคุณธรรม ประจักษ์ผู้ทรง
ศีลผู้หนึ่ง....”

นี่คือคำกล่าวที่หนักแน่นและจริงจังของท่าน
ศาสตราจารย์ ดร. ตาโรช บัวศรี สมัยที่ท่านดำรง
ตำแหน่งอธิการวิทยาลัยวิชาการศึกษา และท่านจะ
กล่าวประโยคเหล่านี้ ทุกปีใหม่ในวาระที่การประชุม
นิเทศนิสิตใหม่

ใคร ๆ ที่เป็นนิสิตนักศึกษาทุกคนคงจดจำรำ
ลึกได้โดยไม่ต้องสงสัย

และใคร ๆ ที่เป็นนิสิตนักศึกษาทุกคนคงยอม
รับกันโดยทวนหน้าโดยไม่ต้องสงสัยใด ๆ ว่า....

ไม่สามารถจะเป็นผู้มีความรู้ประจักษ์
ปราชญ์ได้

และไม่สามารถจะมีคุณธรรมประจักษ์ผู้ทรง
ศีลได้

แต่ศิษย์ทุกคนย่อมประจักษ์อยู่แก่ใจโดยทั่วกัน
ว่า ท่านศาสตราจารย์ ดร. สาโรช บัวศรี นั้น ท่าน
เป็นปราชญ์

สำหรับความประพฤติของท่านนั้นแล้ว ศิษย์
ทั้งหลายก็ย่อมประจักษ์อยู่แก่ใจโดยถ้วนทั่วว่า ท่าน
ศาสตราจารย์ ดร. สาโรช บัวศรี ท่านมีคุณธรรมสูง
ยิ่งกว่าผู้ทรงศีลเสียอีก

ต่างกับกับผู้ทรงศีลเพียงนิดเดียวที่ท่านมิได้
ห่มผ้าเหลืองเท่านั้น

ท่านจึงเป็นครูที่สอนศิษย์แล้วอย่างไร ก็
ปฏิบัติให้ศิษย์เห็นเป็นตัวอย่างดั่งที่ได้สอนศิษย์แล้ว
อย่างนั้น

ท่านจึงไม่เหมือนครูบางคนและหลายคน ที่
สอนศิษย์อย่างหนึ่งแล้วปฏิบัติไปอีกอย่างหนึ่ง

เข้าทำนองที่ว่า... “จงทำตามทีฉันสอน แต่
อย่าทำตามทีฉันทำ”

แต่ท่านศาสตราจารย์ ดร. สโรช บัวศรี ท่าน
ทำตามทีท่านพูด

ศิษย์ทั้งปวงจึงรัก เคารพ และบูชา.....และ
เล็งเห็นว่า ท่านเป็นปูชนียบุคคลโดยแท้จริง

ดังเช่นคำกลอนของสันเกล้าสันกระหม่อม
รัชกาลที่ ๖ ในเรื่องเวนิชวานิช ที่ว่า....

“นักพรตผู้ประพฤติสมปากสอน เป็นสิ่ง
ประเสริฐสุนทรควรอภิวาท”

.....

บางที...ท่านที่อ่านบทความนี้อาจคิดไกลไปว่า
ก็ในเมื่อท่านศาสตราจารย์ ดร. สโรช บัวศรี ได้มี
วิริยะอุตสาหะอันแรงกล้าที่จะอบรมบ่มนิสัยให้ศิษย์มี
ความรู้ ประจักษ์นักปราชญ์ และมีคุณธรรมประจักษ์
ทรงศีล แต่ศิษย์ของท่านไม่สามารถจะเป็นผู้มีความรู้
ประจักษ์นักปราชญ์ได้ และไม่สามรถจะมีคุณธรรม
ประจักษ์ผู้ทรงศีลได้ ก็ย่อมแสดงว่า ท่านหาได้ประสบ
ความสำเร็จในอาชีพครูของท่านไม่

มองไปเพียงผิว ๆ เฝิน ๆ ก็อาจเป็นเช่นนั้น
แต่ศิษย์ของท่านทุกคนเป็นผู้ถ่อมตนอย่างยิ่ง
นั้นต่างหาก จึงกล้ากล่าวออกไปเช่นนั้น

ครับ...พูดอย่างวิสัยปราชญ์ และวิสัยผู้ทรง
ไว้ซึ่งคุณธรรมนั้นต่างหาก

แม้ไม่มีคุณลักษณะแห่งปราชญ์ และไม่มี
คุณธรรมประดุจผู้ทรงศีลแล้ว ก็คงคุยโวโนเกไป
มากมาย

แต่ที่จริงแล้ว ท่านศาสตราจารย์ ดร. สโรช
บัวศรี ได้รับความสำเร็จในอาชีพการของท่านเป็น
อย่างมาก

ศิษย์เก่าวิทยาลัยวิชาการศึกษาทุกรุ่น นับตั้ง
แต่รุ่นหนึ่งจนถึงรุ่นสุดท้ายที่ท่านดำรงตำแหน่งเป็น
อธิการ ได้สำเร็จในการประกอบวิชาชีพตามที่ได้อำ
เรียนมามากหน้าหลายตา ได้รับตำแหน่งต่าง ๆ ทาง
ราชการแทบทุกตำแหน่งในวงการศึกษา และแม้แต่ใน
วงการอื่น ๆ

ถ้าท่านเหล่านั้นขาดความรู้เช่นนักปราชญ์ และขาดคุณธรรมจากผู้ทรงศีลแล้ว เขาเหล่านั้นจะ ประสบความสำเร็จในชีวิตได้อย่างไร และในโอกาส ที่ท่านศาสตราจารย์ ดร. สาโรช บัวศรี จะต้องเกษียณ อายุทางราชการไป บรรดาศิษย์ทั้งหลายทั้งปวงก็จะ ได้แสดงกตัญญูกตเวทิตาตามอัธยาศัย

อนกตัญญูกตเวทิตานัน มิใช่เป็นเครื่องหมาย ของคนดี ผู้มีความรู้และคุณธรรมหรอกหรือ

“ข้าพเจ้าถืออยู่ว่า บัณฑิตทุกคนมีค่าสูงยิ่ง กว่าปราชญ์ หรือลัทธิเศรษฐกิจใด ๆ เสียอีก ดังนั้น จึงขอให้บัณฑิตทั้งหลาย จงรักตัวตนอมตัวอย่างที่สุด ขออย่าไปปะปนและคลุกเคล้ากับความชั่วเป็นอันขาด โดยตลอดชีวิต”

ดร. สาโรช บัวศรี

๑ ท่านอาจารย์ ดร. สาโรช บัวศรี นับว่าเป็น
ปราชญ์บุคคลของศิษย์ และคนทั่วไปอย่างหาได้ยาก
กระผมนับว่ามี โชคที่เป็นทั้งศิษย์และผู้ได้บัง
กับบัญชาของท่านจึงมีความซาบซึ้งในคุณธรรมของ
ท่านต่อศิษย์และต่อคนทั่วไปเป็นอย่างยิ่ง ท่านไม่เคย
ละโอกาสในการอบรมสั่งสอนศิษย์ไม่ว่าท่านจะพบเห็น
ผมอยู่ที่ไหนท่านต้องอบรมเรื่องการแต่งกาย และศีล
ธรรมอยู่เสมอ มีอยู่ครั้งเดียวที่กระผมได้ทำตนให้เป็น
ที่พอใจแก่ท่านได้ โดยไปอ่านหนังสือธรรมะมาหลาย
เล่ม พอได้โอกาสก็สนทนาระดมกับท่านทันที รู้สึก
ว่าท่านพอใจมาก สนับสนุนให้ศึกษาธรรมะต่อไป ใน
โอกาสที่ท่านบรรลุประโยชน์ในชีวิตราชการสมบูรณ์
แล้วนี้ กระผมมีความยินดียิ่งที่ท่านอาจารย์ได้ทำคุณ
ประโยชน์ให้แก่ชาติและประชาชนมาโดยสมบูรณ์ และ
จะเป็นโอกาสให้บรรดาศิษย์ทั้งได้ใกล้ชิดกับอาจารย์
มากยิ่งขึ้น

จรูญ มิตินทร์

(รองอธิบดีกรมการฝึกหัดครู)

ท่านอธิการของเรา

จรุญ มุ่งการนำ

อาจารย์ใหญ่ ร.ร. พรานสีลวัชระ

ในนาม กศ.บ. รุ่น ๗

๐ ครั้งหนึ่งในการแข่งขันฟุตบอลระหว่าง
วิทยาลัยวิชาการศึกษา กับ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
ซึ่งเป็นแชมป์เปี้ยนฟุตบอลอยู่ ท่านอธิการเป็นห่วง
มาก กำชับกำชาว่าให้ระมัดระวังและเตรียมตัวอย่าง
ดีที่สุด อย่าได้ประมาท และอย่าให้เขาสบประมาท
ได้ว่า

“ไอ้ ไม่เคย”

ผลการแข่งขันครั้งแรกปรากฏว่าธรรมศาสตร์
นำไป ๑:๐ ท่านมีโน้ตลงมาว่า “แพ้ไม่ได้นะ” นัก
ฟุตบอลก็เลยตลุกกันจนหืดขึ้นคอ ผลปรากฏว่าเสมอ
เป็นอันสนองเจตนารมณ์ท่านได้

๐ สองทุ่มตรง ชาวหอจะได้รับฟังการอบรม จากท่าน ท่านเอาใจใส่กับความเป็นระเบียบเรียบร้อย ของชาวหอมาก ต้้เพียงนิสิตคนใดไม่เรียบร้อย จะได้รับคำชมเชยว่า

“เปรียบประดุจ (จะ) ปลักควาย”

๐ ครั้งหนึ่งนิสิตจากประเทศลาวและอยู่ในหอ พักได้แฉวน สร้อยคอทองคำพร้อมพระเหลี่ยมทอง ไว้หน้าห้องหน้า ปรากฏว่าได้หายไป ป็นันหัวข้ออบรม ๕๘๘๘ ทงบกกอ

“มันเห็นพระ แทนที่จะก้มกราบหน้าห้องหน้า ดันผ่าซโมยไป”

๐ ท่านอธิการถือว่า ชาวหอเป็นผู้มีเกียรติ ถึงกับได้มอตโตว่า

“**Big Man On Campus**” ดั้งนี้ ออกเสื่อ ชาวหอจะมีสัญลักษณ์ BMOG เพื่อเป็นคติเตือนใจ อยู่เสมอ

๐ ผู้ตรวจการชาวหอ (ก็ท่านอธิการนั่นแหละ) จะเดินดูความเรียบร้อย

“ข้าพเจ้าเผ่าดู ๔ ทุ่มก็แล้ว ๕ ทุ่มก็แล้ว มัน
ยังไม่กลับกัน มันไปเที่ยวซ้อก.....อยู่”

○ บัจฉินิเทศ สำหรับบัณฑิต

“เมื่อศึกษาเล่าเรียนจบแล้ว มีเงินเดือนใช้
ใครรักกันชอบกันให้รีบแต่งงานกันเสีย ผู้ชายนะไป
อยู่บ้านนอก เดียวก็ได้ลูกสาวชาวบ้าน ผู้ใหญ่บ้าน
กำนัน กระทั่งคนส่งปืนโต ก็เอาเป็นเมียได้”

(เป็นห่วงลูกศิษย์สาวจะนำตาตก)

○ สัญญลักษณ์ของท่านอธิการ

- ถูกร่มดำยาวติดตัวเสมอ (ประโยชน์ :
ใช้ชี้หน้า “พวกขี้ยา” ที่สบบหรือไม่เป็นที่ นอกเหนือ
จากกันแตกกันฝน)

- ใช้เสื้อกล้ามไม่เป็น

○ ส่วนวนของท่านอธิการ

“อย่างยิ่ง” ใช้สอดแทรกได้ทุกประโยคข้อความ

“ไอพวกขี้ยา ต้องไปแคนทีนเล็ก”

“ถูกแท้ (ถูกน้อง) ลงมากองประจุก (จะ) หนัก
ฟุตบอล”

(คำเตือนบัณฑิตหญิง เวลารับพระราชทาน
ปริญญา)

๐ เสือฮาวาย ลวดลายประจุก (จะ) ป่าเดินได้”
(คำเตือนบัณฑิตชาย เวลาไปสมัครงาน)

บัดนี้เวลาได้ล่วงเลยมา จนท่านอธิการของเรา
ต้องพ้นจากหน้าที่ทางราชการไป ด้วยกฎเกณฑ์ของ
บ้านเมือง แต่โดยข้อเท็จจริงแล้ว ด้วยวัย ด้วยความ
สามารถ ท่านยังมีโอกาสที่จะบำเพ็ญประโยชน์ต่อการ
การศึกษาของชาติบ้านเมืองได้อีกมหาศาล จริยวัตร
ของท่านยังเด่นอยู่ในความทรงจำของศิษย์ ไม่มีวัน
ลืม และไม่ลืมตลอดไป

มองหลัง

รองศาสตราจารย์ สุพจน์ ชะนะมา

ผมจำได้ว่า เมื่อวันที่ ๑ กันยายน พ.ศ. ๒๔๙๖ เวลา ๑๐ นาฬิกา ๒๗ นาที อาจารย์เกยูร ลิมทอง ได้นำผมไปพบกับบุคคลผู้หนึ่งเพื่อรายงานตัวก่อนเข้ารับราชการ ที่ตึกอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย เมื่อพบกัน ท่านได้ยื่นมือมาให้ผมจับและถามว่า “คุณสุพจน์รี สอนคำนวณได้ไหม สอนพีสิกส์ได้ไหม” ผมตอบว่า “ได้ครับ” ท่านพูดต่อไปว่า “ดี ดี มาทำงานด้วยกัน” ท่านนั่นเองสั่งการรายงานตัว แล้วอาจารย์เกยูรก็นำตัวผมกลับมาที่โรงเรียนฝึกหัดครูชั้นสูงประสานมิตร และเริ่มทำงานตั้งแต่นั้นเป็นต้นมา จนกระทั่งถึงทุกวันนี้

ท่านผู้นั้นคือ ศาสตราจารย์ ดร.สาโรช บัวศรี ตลอดระยะเวลาเกือบ ๒๐ ปี ที่ผมได้ร่วมทำงานกับท่านในฐานะเป็นผู้ช่วยได้บังคับบัญชา ผมได้

มองท่านอย่างใกล้ชิดโดยตลอด บางครั้งทำให้รู้สึกดีใจ บางครั้งทำให้รู้สึกน้อยใจ บางครั้งทำให้เกิดพลังใจ และบางครั้งทำให้เกิดความท้อใจ การทำงานของผมจึงมีรสชาติอย่างยิ่ง

ผมมองท่านในฐานะ นักบริหารที่ไม่ยอมตกอยู่ในความประมาท ผู้ทรงศีลที่ไม่ยอมอาฆาตผู้ใด และผู้ที่มีความใจโลในเชิงวิชาการเยี่ยงนักปราชญ์

หนึ่งบุญคุณที่ผมและหลาย ๆ คนคงยากที่จะลืมได้ก็คือ การก่อร่างสร้างวิทยาลัยวิชาการศึกษาให้เราท่านได้ยึดถือเป็นที่นำมาหากินกันมาจนกระทั่งทุกวันนี้ และการฝึกให้หลายคนที่ไม่ใส่ใจขยันแล้วจะไม่ยอมแพ้จนโดยเด็ดขาด

ศาสตราจารย์ ดร. พิทักษ์ รัทษพลเดช เป็นบุคคลอีกผู้หนึ่งที่ผมรู้จักชื่อของท่าน เมื่อราวปี พ.ศ. ๒๔๘๘ ในฐานะผู้แต่งหนังสือแบบฝึกหัดแม่เหล็กไฟฟ้า ของโรงเรียนเตรียมอุดมศึกษา และมารู้จักตัวจริงเมื่อท่านย้ายมาทำงานที่วิทยาลัยวิชาการศึกษา หลังผมไม่กี่ปี

ตลอดระยะเวลาเกือบ ๒๐ ปีที่ผมได้ร่วมทำงานกับท่านในฐานะผู้อยู่ใต้บังคับบัญชา ทำให้ผมได้มองเห็นวิถีทาง และความเป็นจริงในการทำงานของสังคมมนุษย์ผู้ทรงปัญญาอย่างมากมาย และน่าทึ่งเป็นที่สุด

ผมมองท่านในฐานะ ผู้บริหารที่มีความมกิติริเริ่ม และสร้างสรรค์ที่หาตัวหาบได้ยาก เป็นนักวิชาการที่ถือหลักของการเป็นนักบริโภคที่ดี (Good consumer) และเป็นผู้ทรงศีลที่รักแต่เฉพาะลูกศิษย์ของตนเยี่ยงลูกหลาน

ตราบไต่ทีได้เห็นความสว่างไสว พร้อมกับเสียงพร่ำสอนของท่านอาจารย์ออกมาจากตึกเรียน ในเวลาค่ำ และตราบไต่ทีได้รับความสะดวกในการซื้อหาสิ่งของหรือเครื่องมือเครื่องใช้ต่างๆ จากร้านสหกรณ์การศึกษา ขอให้ท่านจงนึกเสียเถิดว่า สิ่งเหล่านั้นเป็นผลงานที่เกิดขึ้นจากการริเริ่มที่น่าสรรเสริญ และขอบคุณอย่างยิ่ง ของท่านศาสตราจารย์ผู้สูงส่ง

ขอให้ผลกรรมดี ทั้งหลาย ทั้งปวง ที่ท่านได้
กระทำไว้ในอดีตที่ผ่านมา จงกลายเป็นผลบุญช่วยเกื้อ
หนุนและส่งเสริมให้ ท่านศาสตราจารย์ ดร. สาโรช
บัวศรี และท่านศาสตราจารย์ ดร. พิทักษ์ รัชชพลเดช
มีพลานามัยอันสมบูรณ์ และมีอายุยืนยาวนาน เป็น
ศรีสง่าแก่วงการศึกษาของเมืองไทยสืบไป

ขออน้อมการระด้วยความเคารพอย่างสูง

ในการดำเนินชีวิตภายหลังที่สำเร็จการศึกษา
จากวิทยาลัยแล้วนั้น, ควรจะตั้งความมุ่งหมายไว้ให้
แน่ชัดว่า ในชีวิตของเราจะทำอะไร

ถ้าเป็นไปได้ เราอาจจะทำเป็นตารางสอนสำ-
หรับชีวิตไว้เลย เช่นในปีนี้เราจะทำอะไร ปีหน้า
และปีต่อๆ ไปเราจะทำอะไร

ถ้าทำได้ดังกล่าวนี้ ชีวิตของเราก็จะเต็มไปด้วย
ความหมาย ถ้าชีวิตของเราไม่มีความมุ่งหมายที่แน่นอน
พอสมควรแล้ว พฤติกรรมต่างๆ ของเรา ก็จะปะปะ
ไปไม่มีความหมาย และไม่เป็นประโยชน์เท่าที่ควร
และไม่สมศักดิ์ศรีของคนที่เป็นบัณฑิต”

ดร. สาโรช บัวศรี

๑๐ ศาสตราจารย์ ดร.สาโรช บัณฑิต หรือที่
เราเรียกกันสั้นๆว่าอาจารย์ต็อกเตอร์ เพราะท่านเป็น
ต็อกเตอร์คนแรกที่ได้มาสอนที่ประสานมิตร ท่าน
เป็นนักการศึกษาแผนใหม่ของเมืองไทย เป็นผู้ที่ได้
แนะนำสั่งสอนให้พวกเราจักทฤษฎีการศึกษาใหม่ๆ ที่
ไม่เคยมีมาก่อน เช่นเรื่องของ Progressive Educa-
tion - Gestalt - Psychology - และ Method of
Intellegence เป็นต้น ท่านเป็นผู้สร้างเสริมวงการครู
ไทยให้มีความเจริญก้าวหน้าจนถึงขั้นปริญญาตรี โท
และเอก เทียบเท่าเทียมไหล่กับนานาประเทศ นอกจาก
นั้นท่านก็ยังเป็นผู้ริเริ่มความคิดถึงเรื่องปรัชญาการ
ศึกษาของไทยเป็นคนแรก ซึ่งนักการศึกษาของไทย
ไม่เคยคิดถึงเรื่องนี้มาก่อน พวกเราคงเคยได้ยินท่าน
กล่าวว่า การศึกษาถือความเจริญของชนชั้นห้า หรือ
ชีวิตคือการเดินทางไปสู่ความหลุดพ้นจากความโลภ
โกรธ หลง เป็นต้น สิ่งที่ยกมานี้คงเป็นเรื่องที่รู้ๆ
กันอยู่ว่วงในบรรดาศักดิ์ศิษย์ของท่าน แต่สิ่งที่ประทับใจ
มากที่สุดสำหรับผมเกี่ยวกับอาจารย์ต็อกเตอร์คือ ท่าน

มีความยินดี และภาคภูมิใจเป็นอย่างยิ่งเมื่อได้เห็นลูกศิษย์ได้รับความสำเร็จและมีความเจริญงอกงาม ฉะนั้นในโอกาสนี้ ผมจึงใคร่ขอเชิญชวนพวกเราได้แสดงความกตัญญูต่อท่านอาจารย์ที่เคารพของพวกเราด้วยการประพาศติและปฏิบัติแต่สิ่งที่ดีงาม และหลีกเลี่ยงการกระทำทุกอย่างที่จะนำความเสื่อมเสียมาถึงท่าน

ในโอกาสที่ท่านอาจารย์จะครบเกษียณอายุ ก็คือจะหมดภาระกิจที่จะต้องทำตามหน้าที่ในราชการ ผมจึงหวังว่า ท่านอาจารย์คงจะได้มีโอกาสบุกเบิกงานทางวิชาการใหม่ๆ ซึ่งเป็นประโยชน์แก่ประเทศชาติอีกมากมาย

สมชัย วุฑฒิปรีชา

๑๐ ศาสตราจารย์ ดร. พิทักษ์ รัชพลเดช
เป็นอาจารย์ที่มาสอนพวกเราในระยะหัวเลี้ยวหัวต่อที่
โรงเรียนฝึกหัดครูชั้นสูงประสานมิตร ได้รับการยก
ฐานะขึ้นเป็นวิทยาลัยวิชาการศึกษา ซึ่งมีการสอนถึง
ชั้นปริญญาตรี ผมจำได้ว่าท่านมาอยู่ประสานมิตรหลัง
จากท่านอาจารย์สาโรช บัวศรี เล็กน้อย เรียกว่าเป็น
อาจารย์ท่านหนึ่งในทีมที่มาบุกเบิกให้การฝึกหัดครูได้
มีถึงชั้นปริญญา พวกเราที่มารับการศึกษาอยู่ในขณะ
นั้นต่างก็มีความพากพุมใจกันเป็นอย่างยิ่ง เพราะท่าน
เป็นผู้ที่นำเอาการสอนวิชาวิทยาศาสตร์แผนใหม่เข้ามา
ใช้ ทำให้พวกเราได้รับรู้จักกับวิธีสอนแบบวิทยาศาสตร์
ซึ่งเราไม่เคยทราบกันมาก่อน โดยเฉพาะอย่างยิ่ง
เกี่ยวกับแนวความคิดใหม่ในการสอนวิทยาศาสตร์ ซึ่ง
เปลี่ยนจากการสอนวิทยาศาสตร์บนกระดานดำ มา
เป็นการสอนแบบประสบการณ์ มีทดลองค้นคว้ารวบรวม
ข้อมูลก่อนแล้วจึงสรุปผล ปัจจุบันความคิดนี้ได้
แพร่หลายไปสู่โรงเรียนเป็นอย่างมาก

ผมจำได้ว่า ท่านอาจารย์ พิทักษ์ ได้เขียนตำรา
 เกี่ยวกับการศึกษาไว้หลายเล่ม ซึ่งล้วนแต่เป็นตำราที่มี
 ค่าควรแก่การศึกษาทั้งสิ้น ในโอกาสที่ท่านจะครบเกษียณ
 อายุในไม่ช้า จึงอยากให้ท่านได้เขียนตำราออกมาอีก
 หลาย ๆ เล่ม ซึ่งจะเป็นประโยชน์แก่วงการศึกษาไทย
 เป็นอย่างมาก

สมชัย วุฒิกิจปริชา

“เราเห็นนกบินได้ เรามีความยินดีที่จะ
 ช่วยตัวเองได้ เมื่อมาคิดถึงคนเมื่อใดจนถึงจะบินได้
 (ช่วยตัวเองได้) โรงเรียนของเราช่วยทำหน้าที่ให้คน
 บินได้แล้วหรือยัง ถ้ายังก็เป็นหน้าที่ของเรา (ครู) ที่
 จะช่วยกันต่อไป”

ดร. พิทักษ์ รัชพลเดช

แต่ ศาสตราจารย์ ดร. สาโรช บัวศรี

ด้วยดวงใจ

ศาสตราจารย์ ดร. สาโรช บัวศรี เป็นสุภาพบุรุษ เป็นนักปราชญ์และเป็นปุษยณียบุคคล ท่านเป็นผู้ที่นับถือศิษย์ของท่านว่ามีค่ายิ่งกว่าปรัชญาและลัทธิการเมืองใดๆ ท่านพยายามอย่างยิ่งที่จะให้ศิษย์ของท่านเป็นสุภาพบุรุษ เป็นนักปราชญ์ เป็นผู้ทรงศีลมีสัจ การแห่งตนเอง กล้าคิด กล้าทำ ในสิ่งที่ดีงาม ท่านนำเอาการศึกษาแผนใหม่มาให้เราทั้งทฤษฎีและปฏิบัติ ท่านกระตุ้นเตือนให้เราตระหนักถึงกฎแห่งการเปลี่ยนแปลง ซึ่งเป็นไปโดยธรรมชาติ และพยายามให้การเปลี่ยนแปลงนั้นเป็นไปในทางที่ดีงามเสมอ

“อาจารย์ขอรับกระผมอยากอ่านหนังสือของ Ovil Brim ที่อาจารย์เอามาให้กระผมอ่านอีกสักครั้งหนึ่ง”

“ทุกวันนี้กระผมยังรู้สึกละอายใจ ไม่กล้าเดิน
 สูบบุหรี่และม้วนแขนเสื้อ” (แถมยังแนะนำคนอื่นต่อ
 ไปอีกด้วย)

“วันหนึ่งในปี พ.ศ. ๒๔๙๙ พวกเราชาวสาขา
 ประถม ๑๗ คน แอบเข้าไปในห้อง ๓๑๑ ข. ปิดประตู
 เพื่อรายงานวิชาการประถมศึกษาของอาจารย์ศิลา ซึ่ง
 กำหนดให้อ่านหนังสือภาษาอังกฤษทั้งหมด ๔๑ เล่ม
 ภาษาไทยต่างหาก รวมแล้วได้ ๔๗ เล่ม เลยต้องแบ่ง
 กันอ่านแล้วมารายงานให้เพื่อนฟัง ขณะที่นายอุดม
 วโรตติกชติษฐ์ และนายเปรี๊ญ กุมท กำลังจ้อยอยู่
 หน้าชั้น ,อีก ๑๕ คนนั่งฟังไปจดไป ท่านเปิดประตู
 เข้าไปในฉับพลันนั้น พร้อมกับคำถามที่ว่า พวกน^{ี้}
 ทำอะไรกัน? มีเสียงหนึ่งตอบออกมาว่า กำลังรายงาน
 วิชาของอาจารย์ศิลาครับ ท่านพยักหน้าหงิกๆ พร้อม
 ทั้งเปล่งวาจาออกมาว่า ฮือ, ดี ดี! แล้วท่านก็ปิด
 ประตูเดินเลยไป อาจารย์ครับพวก ๑๗ คนนี้ไม่มีใคร
 ได้ต่ำกว่า C เลย” อาจารย์ครับตอนที่กระผมรับราช-
 การ แล้วผมทำหน้าที่คุมภาคพื้นดิน ท่านมักจะสั่ง

“สมศักดิ์ ห้ามหญิงอก ห้ามหมาข” ผมเข้าใจว่า
 อาจารย์หมายความว่าอย่างไร แต่เพื่อนๆ มักจะล้อผม
 ว่า “หม่ศักดิ์เอ๊ยล่อจะห้ามมันไหวหรือ”

กระผมซาบซึ้งมากที่สุด ตอนที่กระผมไปรับ
 ราชการ ณ วศ. มหาสารคาม ซึ่งขณะนั้นไม่มีอะไร
 โดย ผู้ที่เขารับว่ากรมจะช่วยต่างๆ นานาก็ไม่ช่วย
 เมื่ออาจารย์ขึ้นไปเยี่ยมเห็นความลำบากก็จูงมือกระผม
 ลงมากรุงเทพฯ มาประสานมิตร และก๊อชอนุญาตไป
 จนดำเนินการได้ ตอนนั้นกระผมไม่รู้สึกเหนื่อยเลย
 ผลก็คือคณะวิทยาศาสตร์ วศ. มหาสารคาม เป็นคณะ
 วิทยาศาสตร์ จนมาเป็น มศว. มหาสารคามอยู่ทุกวันนี้

ด้วยความเคารพอย่างสูง
 สมศักดิ์ แสนสุข

แต่ ศาสตราจารย์ ดร. พิทักษ์ รัชพลเดช ด้วยดวงใจ

ศาสตราจารย์ ดร. พิทักษ์ รัชพลเดช มีความ
รู้ทางด้านวิทยาศาสตร์ กฎหมาย การศึกษา และท่าน
ได้ขุขฎิเณทิตทางวิทยาศาสตร์ศึกษาจากมหาวิทยาลัย
นิวยอร์ก ท่านเป็นผู้เป็นผู้คิดริเริ่มให้มีการศึกษาภาคค่ำ
หรือภาคสมทบขึ้นในวิทยาลัยวิชาการศึกษาประ-
ธานมิตร ซึ่งขณะนั้นได้พัฒนาตัวเองขึ้นมาเป็นมหา-
วิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ที่มีอยู่ ๘ วิทยาเขตด้วย
กัน การศึกษาภาคค่ำก็แพร่ขยายไปถึงทุกวิทยาเขต
นอกจากนี้ กรมการฝึกหัดครูก็ได้นำเอาความคิดอันนั้น
ไปแพร่ขยายการศึกษาภาคค่ำให้แก่วิทยาลัยครูเกือบ
ทุกแห่ง และก็การศึกษาภาคค่ำอีกเหมือนกันที่ทำ
ให้ครูได้เลื่อนวิทยฐานะเป็นครูในระดับปริญญาปีละ
หลายพันคน ผู้ที่จบจากการศึกษาภาคค่ำไปแล้วได้
ไปเรียนต่อต่างประเทศได้ถึงปริญญาเอกกลับมาเป็น

อาจารย์ในมหาวิทยาลัยแล้วก็มี ผลงานนี้สงสออันนี้มีมาก
มหาศาลสุดที่จะประเมินค่าออกมาเป็นตัวเลขใด ๆ ได้

ศาสตราจารย์ ดร. พิทักษ์ รัชกุลพลเดช ท่าน
มุ่งมั่นที่จะปั้นให้ศิษย์ของท่านเป็นนักประชาธิปไตย
และนำประชาธิปไตยไปปฏิบัติให้เกิดประโยชน์แก่ชาติ
บ้านเมือง ท่านพยายามอย่างยิ่งที่จะแพร่ขยายวงความ
คิดและแนวทางปฏิบัติในเรื่องประชาธิปไตย, ประชา
ธิปไตยในโรงเรียน, วิธีการทางวิทยาศาสตร์ ปรัชญา
Determinism และการวางนโยบายฝ่ายวิทยาศาสตร์
กระผมเชื่อว่าศิษย์ของอาจารย์ได้พยายามที่จะสืบทอด
เจตนารมณ์ และอย่างน้อยในขณะนี้ก็มีศิษย์ของ
อาจารย์ ๑ คน ที่กำลังปฏิบัติการเพื่อสืบทอดเจตนา
รมณ์ของอาจารย์อย่างจริงใจและไม่ย่อท้อ

ด้วยความเคารพอย่างสูง

สมศักดิ์ แสนสุข

อาจารย์ สาโรช บัวศรี ที่ข้าพเจ้าลืมไม่ได้

ข้าพเจ้าอยู่ใต้บังคับบัญชาอาจารย์ ดร. สาโรช มาตั้งแต่ปี ๒๕๙๙ ท่านได้ให้อะไรแก่ข้าพเจ้าหลายอย่าง เกี่ยวกับการสอน การปกครอง แม้กระทั่งงานธุรการ ซึ่งประมาณค่ามิได้ หลายครั้งที่ข้าพเจ้าได้เถียงบางเรื่องอย่างรุนแรง แต่ท่านมิเคยโกรธข้าพเจ้าเลย จิตใจท่านสะอาดแท้คล้ายกับมือของท่าน คำพูดประโยคหนึ่งที่ประทับใจยิ่ง คือ “เราสอนคนชั่วให้มันเป็นคนดี” และมีอะไรอีกหลายอย่างที่ทำให้ข้าพเจ้าต้องเป็นครูมาจนบัดนี้ ทั้งๆ ที่เคยลาออกจากการเป็นครูหลายครั้ง

ศรีโรจน์ ปวนะฤทธิ

๑ กันยายน ๒๕๑๙

นิราศสำโรช - พิทักษ์

© จันทร ชุ่มเมืองปัก

(รุ่น ๔)

นิราศร่างห่างอาจารย์ไศกศัลย์ยิ่ง

มันเป็นความรู้สึกรักจากใจจริง

ของพวกเราชายหญิงครบอาจารย์

ท่านอาจารย์สำโรชและพิทักษ์

ผู้เป็นที่เคารพรักสมัคศรสมาน

จะต้องพ้นจากหน้าที่และการงาน

เพราะอายุท่านผ่านหกสิบปี

ตามระเบียบราชการประเทศไทย

ถ้าแม่ไหนใครอายุขนาดนี้

ก็เกษียณไปอยู่บ้านกันเสียที

มันก็ดี สำหรับคนไม่สนงาน

แต่อาจารย์ทั้งสองของเรา
 จะดูที่ความสามารถที่ฉลาด
 สุขภาพที่ชุ่มฉ่ำและสำราญ
 ทั้งผลงานก็เห็นเห็นเป็นอย่างไรว

น่าจะมีข้อยกเว้นสักสองท่าน
 ให้คงรับราชการถ้าทำได้
 แต่ระเบียบเป็นระเบียบก็จำใจ
 พวกลูกศิษย์แสนอาลัยใจระทม

ใครเล่าครั้นที่เคยสั่งสอนมา
 เรื่องจรรยา เรื่องสวมเสื้อ เรื่องตัดผม
 เรื่องทรงศีล เรื่องน้ำใจ ใครอบรม
 พวกกระผม จะยึดมั่น จนวันมรณ

เหล่าลูกศิษย์ขอสัญญาในวันนี้
 ว่าจะรักสามัคคีตามคำสอน
 จะประพฤติ ทางสร้างสรรค์นิรันดร
 จะใจร้อนทำความดีไม่รีรอ

ในโอกาสจะเกษียณของอาจารย์
 เพื่อไปอยู่กับลูกหลานที่เรือนหอ
 พวกกระผมมีเวลาไม่ค่อยพอ
 บอกต่อกันไปได้มาน้อย

อาจารย์ครับ ขออาจารย์ประสบสุข
 อยากรู้ทุกซ์ พลกำลัง อยากรู้ถอย
 ใจสบาย อายุเล่า สักแก้วร้อย
 เรื่องโศกสร้อยอย่าได้มีมาบิทา

จะนิราศระลึกน้อม	อาจารย์
จันทร์ลิขิตเนื่องในวาร	สู่เหย้า
ขอสองท่านเกษมสันต์	เนาวิสวัสดิ์
เสปสุขทุกคำเข้า	อยากรู้โรยรา ฯ

คณะกรรมการสมาคมศิษย์เก่า มศว ๒๕๑๘-๒๕๒๐

นายชม	ภูมิภาค	นายกสมาคม
น.อ.พิมล	จักรทอง	อุปนายกคนที่ ๑
น.อ. ประดิษฐ์	ฉายะพงศ์	อุปนายกคนที่ ๒
นายนิทัศน์	คุรุการโกวิท	เลขาธิการ
นายสมหวัง	เล็กน้อย	ผู้ช่วยเลขาธิการ
นายสมศักดิ์	แสนสุข	เหรัญญิก
นายถนอม	อานามวัฒน์	นายทะเบียน
นายนิยม	บุรณะบุตร	ปฏิคม
นางพจนา	ควรรหาเวช	ผู้ช่วยปฏิคม
นายบุญเกื้อ	ควรรหาเวช	ประชาสัมพันธ์
นางจาวรรรณ	บุญโยบล	เจ้าหน้าที่สหนาการ
นายบุญไ้	เกรอแก้ว	เจ้าหน้าที่สวัสดิการ
นายประทีป	กิ่งแก้ว	เจ้าหน้าที่จัดหาทุน
นายชัยโรจน์	ชัยอินคำ	เจ้าหน้าที่การกีฬา
นายสุเทพ	บรรลอสินธุ์	เจ้าหน้าที่สถานทและพัสดุ
ดร. เป็รื่อง	กมุท	ประธานฝ่ายวิชาการ และวิเทศสัมพันธ์
นายจันทร์	ชุ่มเมืองปัก	ประธานฝ่ายโครงการ-กิจกรรม
นายลิขิต	จินดาววัฒน์	เจ้าหน้าที่โครงการและกิจกรรม
นายปริญญา	หลวงพิทักษ์ชุมพล	„
นายมานิต	ศรยทชเสนี	„
นายสุพจน์	โตนวล	„

เอกสาร มณี